

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

У.

Излази почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и Новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

И.

СРЦЕ И РАЗУМ У ВЈЕРИ.

Елементарна је наука, да је људско срце, онд: национална пријања и које вјеру у наддуше му својему скровишту хране.

Аристотел је казано: „Сви људи признају да има богова,“ пак и из ове изреке једнога између највећих старогрчких мудраца, који је под утиском ондашње вјере у многобожије ову изреку изговорио: није ли јасно, да су људи вазда, откад је људи, вјеровали да има Бога? — И зато са свијем разложно вели *Ј. Мазини* (G. Mazzini): „Први „атеиста (безбожник) без икакве „сумње био је човјек, који је њеко злочинство утаио од других људи, те је настојао, да се кроз отрицање Бога, избави од „циглог јединог свједока, од којег се није могао сакрити и „пригушити грижњу, која га је „мучила: а можда је он био и „њеким тирјанин, који је, поред „слободе, уграбио половину душе

„од своје браће, те је покушао „да замјени обожавањем брутал- „на своју вјеру у Дужност и у „Свјетло и Право.“

„Сваког човјека има паметара човјеку, има дакле паметара и вјери уз сваког човјека, из чега се пак види, да је свакоме човјеку, ма се она појављала у буди каквом облику — монотеистичком или политеистичком. — Човјек без вјере не може се ни замислити; и зато врло мудро вели *Ђоберти* (Gioberti) кад каже: „Без вјере је човјек њеки парадоксон и њеки неразрјешиви проблем;“... што би се простијим изразом могло казати: „Човјек је без вјере права уклетва и загонетка, коју не можеш одгонети.“ —

Ако се и налази људи, који кажу да не вјерују у Бога: такви људи и опет ово или оно измишљају чим да Бога замјене. „Безвјерник — нише опет „Ђоберти — отриче да има Бога; „али је при таквом мудровању „усиљен да измишља нека име-

„на „*свемир*“, „*природа*“, — веља „имена, која не значе ништа, — „само да избјегне празнини, коју је остављао тим, што бијаше „отклонио свако божанство.“ — И ово је *Зобертин* зато рекао, да покаже, како мимо Бога — нема Бога; те да су и „*свемир*“ и „*природа*“, и све што је у васиној, саме мртве и ништаве ствари према „*бићу*“, које је све то из ништа најразумније саздало и у најтачнији и најчуднији рѣд поставило.

Наша се земља у васиној, насрам милионима преогромнијех небескијех тјелеса, може сматрати као њека мала бабурица, на којој ми људи нијесмо друго, до њека ситна и једва видива гамад: па имамо **NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE** и државито устајати и државито и самоме имену неизмјерно великога Саздаваца овога чуднога свемира, који само опстоји усљед непостиживијех, својим Творцом прописанијех закона, који се никад ни за длачицу не удаљују од рѣда, по којем се они управљају?... Зато предспоменути *Мазини* дивно каже: „Онај „који би могао занијекати Бога „пред звјездовитом ноћи, пред „гробом онијех што су му нај„милији и пред муком и невољом: „тај је или пренесрећан, или „превелик кривац.“ —

Из свега овога види се; да, ако и јест љутско „*срце*“ право и поглавито скровиште за вјеру: не смје се ни „*разум*“ искључити, кад се ријеч о вјери води; пошто и вјера без судјеловања разума, не би имала оне

крјепости, коју има кад њу и разум одобрава и усваја.

И ако учи божанствени *Павао* „да ваља плијенити разум за покорност вјери“: он тијем не вели да се од вјере мора отклонити разум; но само да ваља робити разум у колико се тиче великијех тајанства вјере, која се ограниченијем људскијем разумом — ма се он колико му драго напрезао — не могу докучити; а кад се не могу докучити: онда их ваља самоме љутском срцу повјерити без икаква даљега размислања. Али при свему томе, у одабирању вјере, које у тијесној ноћи стоји са људском савјести, ваља ипак признати разуму велику улогу. — Узмемо ли н. п. у сравање са Хришћанством све вјере, које су до хришћанске вјере биле: довољан је и сам просвјетљени разум да призна очевидно надмоћије и светост Христове вјере над свијем другијем вјерама.

Дај да видимо је ли тако?...

У свијем вијековима од рођења Исусова па до данас, било је — не само прѣвенијех, него и свјецкијех — мужева од велика ума и разума, који су, не само пристајали уз Хришћанство, него су још Хришћанство широм бијелога свијета проповједали и сваковрсне муке и ужасне смрти ради покорности Христу трпили и подносили. — А зашто? — За то што је њихов велики дух и разум појмио и схватио свуколику висину и божанственост Хри-

стове науке, која на недомашном врхунцу стоји над сваком и најмудријом људском науком.

Само ради примјера вриједно је на овоме мјесту припоменути један сувремени догађај код сусједне нам Италије. Готово при самоме крају прве четврти нашега вијека, опазили најумнији и најучевнији талијански патриоти, да им отачбина грдно назадује, због тога, што и код њих бијаше почела вјера у народу, проширивањем волтерјанизма, жестоко слабити; па се кроз то стао и талијански народ из блудње у блудњу уваливати, и тијем пружати својим непријатељима најпоузданија јемства,

да се никад и за никад неће моћи Италија великом створити. Овакова опаска скосне и потекли споменуте италијанске патриоте, све људе из свјетовнога сталиша, да они стеку потпуно увјерење, ђ им ваља свакако подигнути у народу усколебану вјеру; а поред вјере узоставити и хришћански морал на онај узвишени степен, с којег бјеше он страшно склизнуо и превећниско пао. — Покрај *Боберши-а* и *Росмини-а*; и *Мазини* и *Пелико* и *Монти* и *Д'Азелли* и *Боши* и *Бусши* и *Прати* и многи други: пишу о Богу и о религији са најузвишенијим и најувјерљивим начином; а *Манзони* цјева чак заносите и славне *побожне химне* (*Inni sacri*) и пише велеуважену књигу „*La morale cattolica*“ (Католичку моралку), а *Томазео* издаје свој молитвеник при божанственој служби. Није

ли све ове људе сами њихов разум довео до толикога и таковога освиједочења, да је хришћанска благовијест силац и моћан стожер, како у духовнијем, тако и у народно-политичкијем питањама? —

И као што је разбожан човек црна и изгубљена душа, предана свакој гњусоби и необузданој страсти, те је склона да учини сваку на свијету поганштину и опачило: тако исто и обезбожен народ, у какво ли се блато страсти, поганства и опачила не би кадар био увалити; и каква ли зла и најцрња злочинства не би био способан починити . . .

Или ли нас дакле и сами здрави разум, да је Исусова вјера неизмјерно и неисказано добро! . . . Занаго, нит има нити када даже боље вјере бити мимо Хришћанство. — *Маншегани* вели: „Кад би сви филозофи индијански, турски и јеврејски сабрали све своје умље да створе најбољу религију, не хтијући приближили би се еванђељу. Поноси се дакле што си се родио посљедовачем Христовим . . .“

Можда ће ми многи предбацити као Свентенику, што готово све наводе узимам од људи свјетовњака; али ја баш чиним то из накастице, да покажем како и колико велики људи понајвише разумом руковођени, и без теолошкога знања, признавају Бога створитеља, као највеће, најсавршеније и најсвемогућније биће, од којег сва

друга бића постанак и своје суштествовање имају; а за тим, да онџ исти људи увиђају и неоспориву неопходност оне религије, за коју нико се не би усудио рећи, да није од Бога, стане ли је само проматрати оком ума и општрином разума, како у цјелини, тако и у њезинијем појединостима.

Него, као да очима гледам многе, који су већ отеклопили уста, да ме запитају: „А која је — кажи нам — најбоља између хришћанскијех црквѣ?...“ — Признајем да би овакови упит био одвише озбиљан за свакога; те да би тежак и мучан био одговор, особито за онога, који се уклања од свакога вјерскога спора, као од живог ватра. Не рад у живац додирати ништа осјетљивост савјести. Али ја ипак истога часа готов са одговором био на такови упит, и казао бих ма коме: „*Она ејера, од које долази свјетлост и теби и мени и цијеломе свијету. Вјеруј, браће, све чему те твоја црква учи; а остави другима нека се држе учења своје цркве. Ни ја се не смејем теби судијом градити ради вјероисповјести ни ти мени. Бог је судија обојици. Од њега је и моја и твоја вјера, коју је његов јединородни син међу људе донио: тај исти Бог судити ће једног свакоме по правди, и различити ће праведнике од криваца. Никакав људски уметак не квари суштину Божије вјере: она божјијом остаје; а што је људско: то није непромијенљиво ни вјечно. — Ако те задовоља-*

ва овакови мој одговор; никуд боље!... — Не задовољава ли те: онда ти не могу ништа, него да те свесрдно жалим, ако си вољан да загризаш у савјести свога најближега брата у Исусу Христу.“ —

А сад ево ме опет к своме предмету, и хоћу да чисто исповједим са шта сам овог пута узео да развијам ову тему, у толико, у колико ми преузани простор овога листа допушта.

Ево с чега....

Народ, код којег се зачне колебати мисао о Богу, слабити религиозно освједочење, опадати морално чувство, губити се поштом према законима и исчезавати брата народни карактер: тај би се народ узалуд могао надати ма каквој срећи и својој величини. А ко би могао нијекати и одговорити да се на жалост и на неизбјежivu народну штету и пропаст баш истијем данашњијем даном и код нас Словена уопће не појављују — мање или више — такве убитачне прилике?... Ако ијоле душе у прсима имамо, не можемо ради тога обарати кривицу на наш прости народ. — Народ нам је још свуда доста здрав и чио; те је вијеран Богу и својијем предањама. — Него томе злом путу, који је настао и међу народне масе проваљивати: криви смо — хоћеш нећеш — ми научнији људи у народу, који несвјесно и нерасудно уносимо у народ најгрђи трулеж, који се рађа, колико из просвјетне незрелости, толико и из просвјетне презре-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURĐE
CRNOJEVIĆ

лости; као још и из егоистичкога дима угријанијех глава, које би се хтјеле такмити и са самом неизмјерном и недосеживом божијом мудрости, која је омејашила људски ум непрекорачивијем границама, и казала му: „Само доведе!...“ —

Јест, браћо!... Не помаже нам никакво ашање. — Баш међу нами, који смо се учили; који њешта више знамо, и који би морали као небеске звијезде свијетлити народу: наводи се и атеиста, и вјерломџа, и необузданијех развратника, и грубијех братомрзилаца, и бесрамнијех клеветника и хулитеља, и преотровнијех учитеља, и неукротивијех рушитеља мира и свакога друштвенога реда, и продрљивијех досадљиваца БВВННТЕКА дима; и ко би издурџио срца, који могао каквијех ли нас још нема, за које би се слободно с апостолом Павлом смјело рећи, да смо Богом предани, да будемо: „напуњани сване неправде, блуда, лукавства, ликварства, злоће: пуни зависти, убиства, свађе, пријеваре, злоћудности: шаптачи, опадачи, богомрзци, силеџије, хваставци, гордељивци, измишљачи, зла, непокорни родитељима, неразумни, непремирљиви, нељубавни, клетволомни, немилостивни...“ (Рим. гл. I. сх. 28 — 32.)

Ужасна је ова слика; али је она снимљена с истинитога подлога, или што-но сликари велеле „dal vero“: ми смо је створили и у нами јој узрок почива.

Само рекох да нас има таквијех; ал', заклони Боже, није-

сам ни помислио, да смо сви уопште такови. Шта више, дозволићу да нас није ни презамашан број од те феле; али тек нас има толико, да се већ почимају на сав мах опажати злосретни симптоми оне убитачне заразе, која је на прегршти нашој притрвом по народу разасијана. А чујмо нас!... Сви смо ватрени патриоти; свима је на устима слобода; сви би се — рећ би — хотјели препородити и постати њешто велико и значајно, гдје се народи с народима мјере.

Ох!... то су златне тежње и жеље!... Ама не варајмо се, браћо, да би смо ми икад остварили такве наше најпохвалније жеље и циљеве, поред толике и такве епидемије, која нама издурџи срца, кужи душе, мрачи ум и коштало отискује нас од свакога правца, којим се цигло допире до спаса и до величине народне.

Отоич смо чули на какву су разбориту и велесрећну мисао дошли понајчувенији и понајнаучнији мужеви у Италији; који, подигавши у својој домовини вјерско и морално чувство: помогосе ујединити и створити Италију снажну и велику. — Није се то свршило, нити се је свршити могло, без великијех жртава, нити без велика самопрегорења и затаје самијех себе, чему је најсвијетлији примјер јуначина *Гарибалди*, који — ради домаће среће — од ватрена републиканца, постаје монархистом. —

Нема ни нами друге:... него ум прикупити а дозвати памет, те се трети странпутице, којом смо многи старији и млађи залутали, да обестрвимо час прије и себе и народ.

Желимо ли искрено наш народ упутити к срећној и к славној својој будућности: потуримо све на страну и прионимо да религиозно чувство у нами и у народу оснажимо, и да успоставимо јавни морал на хришћанску угледну висину. — Какви су и колики плодови од вјере, најјасније видимо у Павловој предивној посланици Јеврејима (Гл. XI. и XII.) у којој, тај највћи учитељ и проповједник Христове вјере, — преиспуњен најсветије хришћанске радосне због које је и свјетоме да непроцијењену правду у Риму под тирјански мач пригнуо, — споменувши оно, што су Мојсије и сви пророци и знаменити људи до Давида и Самуила од Бога получили, изриче и ове славне ријечи: „Вјером победише царства, учинише правду, добише обећања, затворише уста лавовима, угасише силу огњену, утекоше од оштрица мача, ојачаше од немоћи, посташе јаки у биткама, растјераше војске туђе.... Затђ и ми имајући толику гомилу свједока, да одбацимо свако бреме и grijех који је за нас прионуо и с трпљивом да трчимо у битку која нам је одређена, гледајући на начелника вјере и свршитеља Исуса“. —

Тад, и само тако, можемо се надати, да ће с нами и уз нас бити Бог, који подиже оне

који су пали, и богати оне који су обништали. Најздравији нас разум на тај корак упућује; а наше срце нека прихвати и држи вјеру као најскупоцијенији људскога срца аманет. Помолимо се из најдубље душевне дубине с пророком Давидом: „Срце чисто сазидај у нами Боже и дух прави обнови у нашој утроби; немој нас одвргнути од лица својега и свега тога духа својега немој отети од нас!...“ (Пс. LI.) Уз овакву молитву, уз живу вјеру, уз чисто срце и уз бистар разум: сваки ће нас божији благослов заокружити; те ћемо и ми постати слободан, снажан и велик народ. —

Ј. СУНДЕЧИЋ.

Национална
Библиотека
Црне Горе

ОБЈАВЉЕНО ТАЈНА НОВОГА ЗАВЈЕТА.
ДУРЂЕ ТАЈНА НОВОГА ЗАВЈЕТА.
ЦРНОЈЕВИЋ превео М. М.

V. О тајни Свештенства.

Учење о Тајни Свештенства у II-ме и III-му вијеку.

Обраћамо се к учитељима и списатељима другога и трећег вијека, односно којих морамо примјетити, да се ни код њих не налази подробнијех и тачнијех свједочанства о акту постављања у јерархичне степене, које се од части лако може објаснити недостатком повода к овоме питању од стране хришћанских противника, то јест, хришћани нијесу од стране својих противника били изазивани, да се о овоме предмету објасне; а од части

признајући, да би наравно излишно било много говорити о томе, што је састављало опћепознати предмет црквене пракције. Но опет тијем они ништа мање сагласно са апостолскимa мужевима, или су неопходимо претполагали, или су управо и јасно показивали, да је заиста у ствари постојало јерархично постављање, и да су кроз такво богоустановљено дјејство постављана лица у благодатној сили добивала особита пуномоћија и благодатне дарове.

Тако Св. Иринеј тврдећи да „ће је црква, тамо је и Дух Божи, тамо је црква и свака благодат“. Са овиме заједно он учи, да је „Бог у цркви поставио апостоле, пророке, учитеље и све остало дјејствовањем Духа.“ Овдје није тешко увијести, да је Иринеј постављане у цркви — под именом — апостола, пророка и учитеља савршено разумјевао у опће јерархе, који су призвани на учитељство у цркви, и који су постављени да буду органи сведјеиствујуће благодати Божије у цркви. А да је Иринеј овдје збиља разумјевао, како оне, који су сами собом непосредно по пријемству замијенили прве од апостола постављене, а тако и у његово вријеме постојавше црквене јерархе, то се потпуно тврди другим паралелним мјестом, ће он, тичући се виших јерархичних лица, којима је повјерено управљање у цркви, управо њима примјењује ријечи апостола Павла: „И овыхъ убо положи Богъ въ

цркви первѣ апостоловъ, второе пророковъ, третіе учителей“. (I. кор. 12, 28), и усљед овога, овако прави закључак: „И тако ће се находити даровање Господње, тамо се ваља учити истини код оних, који имају пријемство црквено од апостола.“

Из потоњегa мјеста, осим наведенога, види се и то, да Св. Иринеј говорећи о постављању апостола, пророка и учитеља, у унутрашњој и нераздјеливој свези с њим поставља и пријемство савремених му виших јерархичних лица. А то даје основ мишлења, да је он овакво богоустановљено и благодатно значење усвојавао и пријемству, исто онако, као што је приписивао постављању апостола, пророка и учитеља. У таквоме пак продужењу још веће убојећава нас и следеће мисли, да се позивајући на виша јерархична лица, која су од апостола такво пријемство примила, ево што говори: „по томе следовати ваља онијема презвитерима, који су у цркви, и који су као што смо већ показали преко Епископа добили пријемство од апостола, и који су по благоволењу Оца примили вјерно даровање истине“. Приписивајућа овдје пријемству особита благодатна својства, и с тијем заједно получење даровања истине по благоволењу Оца, и противу воље присиљава нас, да замислимо и у њему видимо особито благодатно дјејство, које саодговара постављању у цркви апостола и пророка.

То исто може се замјетити и код Тертулијана, до његова монтанства, јер је он на непрекидно пријемство Епископа од апостола сматрао, не као на прости и обични, него као на неки особити акт, посредством којег а апостолски пријемници Епископи добивајући апостолско сјеме, јављали су се, као огранци поникли из тога самога сјемена. Осим тога Тертулијан укоравајући јеретике за њихова злоупотребљења односно свештеничкога посвећења тијем је показивао, „да у цркви постоји истинито и законом јерархично посвећење“.

Међу тијем код Климента Александријскога наодимо, како најјаснију разлику јерархичнога постављања од његова, тако и најтачнији нацрт његовога постављања под именом епископа, тако и положења, чему се присвојава чисто божествени карактер.

Тако тичући се посљедњијех година живота апостола Јована (богослова), он нам к објасњењу пружа сљедећу и к овоме односећу се врло значајну прилику говорећи: „По смрти тирјана апостол Јован повратио се из Острова Патмоса у Ефес, и на позив посјетио је најближе незнабожачке области ради тога, да у њима вјерујућима по потреби постави Епископе; да уреди цијеле црквене опћине, и постави у Клир једнога или другога од онијех, које би му Дух свети показао“.

Ово јасно показује, да како у вријеме Св. апостола Јована, тако и у вријеме Климента

Александријскога, нико није признавао, да опћества вјерних имају право, да сами собом могу у цркви постављати јерархична лица, па ма да би таква лица била и обиљежена и народом изабрана, него се за ово необходимо захтјевало, да би означена лица, т. ј. Епископи, Презвитери и Дјакони најприје били од апостола постављени; а после од онијех, који су пријемствено чак од апостола снабђени били њиховима богоданима пуномоћјама. На вишеприведеноме мјесту под показанијема клирицима ми разумјевамо Презвитере и Дјаконе по томе, што Климент сасвијем јасно и опредјелено у саотвјесћу анђелске славе и њеног домоуправљања допуштавао је не више, него само прву јерархичну степену, и то: Епископе, Презвитере и Дјаконе. По томе, осим Епископа напомињући о Духом Светијем показанијем клирицима, које је апостолу Јовану нужно било поставити, под којима Он није могао другога кога разумјети осим саме Презвитере и Дјаконе.

У одјелитости дотичући се у његово вријеме постојеће форме јерархичнога изабирања, по којој су добријем владањем и отличнијем способностима, извјесна лица у изборни списак бивала увођена, Климент јасно и опредјелено вели, да избор није оно исто, што је постављање кроз рукоположење, него да прво сасвијем удаљено стоји од потоњег. За објасњење овога приводи то, како је међу избрани-

јема Христом апостолима био и Јуда, али он није примио постављење, које су после апостоли кроз духовене од Христа добили. К овоме додаје и то, да је избор извјеснијех особа у јерархичне дужности дјело људско, а рукоположење њихово, није дјело човјечије, него Божије.

Ориген такође строго разликује, јерархично изабирање од постављања. По његовоме мишљењу, прво је нужно било само за то, да вјерни са своје стране засвједоче о доброме имену и достојанству изабранијех лица, које је по заповједи апостола Павла требовало, да буде при посвећењу свештеника: „Подобаетъ же Ему и свидѣлство добро имѣти отъ насъ“ (1. Тим. 3, 7), а тај акт сагласно и с примјером старог завјетнога првосвештеника, при чему и не мотрећи на наредбу Господњу о посвећењу, захтјевало се и присуство народа, да се тијем од стране народа одклони свака ријеч, и сумња односно достојанства посвећавајуће се особе.

Што се тиче самога јерархичнога постављања, то оно по Оригену собом саставља сасвијем слично и подобно томе дјейство, или боље рећи свештенодјејство онакво, какво су негда свршавали сами апостоли, када су нашли за потребно, да попуне број дванаест ученика Христових, и у присуству вјерних ради овога изабравши двојицу, немотрећи нимало на то, што су били много мудрији, него што

су сада посвећавајући се Епископи, Презвитери и Дјакони, нијесу сами по себи ријешили свршени већ њихов избор но с молитвом ставили су квоцке (жребии), и тијем начином изабрали дванаестога апостола, кога им је сам Бог квоцком обиљежио и потврдио, те су таквијем начином Богом напутовани попунили упразњено мјесто Јудино. И ако овај акт посвећења и извршавају људи, но почем су она лица, која посвећење (рукоположењем) обављају, подобно апостолима, са дуновењем од Христа добили особиту власт, то по томе онијема, које они, посвећавају предају особита дјеловања благодатна пуномоћија, по чему тај акт и има тако важно значење, да без њега не могу бити законитијех, или свјетовних свештеника, па ма да би такви, по унутрашњима својима способностима и достојанству, ради самога дјела и били спремни, на пр. подобно томе, као кад би ма ко и знавао лекарску вјештину, но недобивши на то права и дозволе, не би могао постати лекаром народа; или пак кад би когод потпуно и знавао вјештину за управљање бродом, но сам собом, без особитога получења права на то, не би могао постати крманом брода.

Особиту у овоме питању пажњу заслужује учење Св. Кипријана, који у срањењу са пређашњим особитом пуноћом и јасношћу представља све, што се односи к постављању јерар-

хичних лица, такође потпуно и сасвијем јасно опредјељава оригинални смисао и значај тога постављања бивши на то изазват борбом од стране расколника новотијана, који су претендирали на праву и закониту значитост своје јерархије, а такође и њом извршаванијех свештенодјејства.

По Кипријану, ради правилнога постављања предстојатеља или Епископа за цаству ма којега општества, сагласно с Божанственим предањем и апостолским примјером захтјевало се, да би од стране окупљенијех из оближњијех мјеста Епископа изабрато било жељено лице у присуству народа, после чега дано би му било Епископство, и на њега стављене би биле руке у сагласију свег народа, по опредјељењу Епископа, је избору потребно било учешће народа, то је имало бити и по заповједи Господњој; јер пише: „Свештеник има бити постављен, пред цијелим скупом“ (Числ. 20, 25), а такође то ваља чинити и по примјеру апостолскоме (Дьян. 1, 16), по томе Кипријан без свакога сумњања и колебања, постављању потпуно приписује такви смисао, какви су с њим заједно дијелили сви њему савремени пастири. Сљедствено дакле по томе је и нуждан био тај народни избор само за то, да би достојанство и способност изабране особе било потврђено опћијем судом и свједочанством народа, који кроз опћење са изабраним добро познаје његов живот, и по томе у стању је оци-

јенити, његово достојанство или недостојанство. По самоме, како Епископскоме, тако и других јерархичних степенā постављању, Он присваја сасвим друго значење, а то, значење не човјечијега него Божественога карактера. Тако он постављање свештеника управо назива „достојанством части по благодати Божијој,“ а светотатством и дрскошћу напротив сматра то, кад би когод и помислити могао, да свештеник може бити без суда Божијега, или да би се свештеници, т. ј. домоуправитељи Божији, могли постављати без воље Божије. По његовима ријечима сам Христос поставља и управитељствује свештенике, и вели — сами Бог производи Себи на службу.

Дале по учењу Кипријану свјетлост имају право свршавати Богом установљена у цркви Свештенодјејства, ради преподавања другима благодати Св. Духа. А кад би се ко други мимо свештеника упустио свршавати то био би подвргнут суду Божијему, каквоме су подвргнути били Датан и Авирон, који су били казњени, што су незаконито себи присвојили свештеничку власт. По томе утврђавајући о себи и другима Богом-постављенима пастирима, да они могу, „по Божанственоме саизволењу напајати народ Божији, и подхраћивати границе животворнијех источника,“ односно незаконитијех свештеника, који би се усудили свршавати свештенодјејства црковна с цијељу, да ти-

јем низведу благодат Св. Духа Кипријан између осталогa замјe-ћава сљедеће: „Ко може дати оно, чега ни сам нема? Или ко може свршавати оно, што је духовно, почем ни сам нема Духа Светога“. По учењу Кипријанову код јеретика ван цркве нема Св. Духа, те по томе, код њих нема ни других благодатних свештенодјeиствијaх, па ни самога крштења, јер истинито и право крштење не може бити другчије свршено, осим само од онога, који је и сам добио и има Св. Духа, подобно ономе, као што су и сами апостоли почели отпуштавати грјехове и кршћавати, тек после пошто су добили од Христа чрез дуновење Св. Духа, и као што **NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNEGORE** Јаван Крститељ поставио је њим усљед тога, што је примио Духа Светога још у материној утроби.

Из потоњијех мјеста сасвијем је јасно не само то, да се по учењу Кипријанову једнијем Богом постављенима, законитима свештенослужитељима давају пуномоћије свршавати благодатна свештенодјeиства, које се никоме другоме није дозвољавало обављати; по (што је за нас по све важно) и то, што им се са овим у једно предава и благодат Св. Духа, која им је неопходимо потребна била ради свршавања означених свештенодјeистава. А ако је што у разлагању Кипријанову изостало не објасњено, то неби могло бити што друго, осим, ако не то: кад се управо постављенима лицама

преподавала особита благодат, која им је нужна била ради раздавања другима благодатних дарова, или каквим је чином бивало спојено такво њено получење?

По у мјесто Кипријана то попуњава Фирмилијан, који је с њим једнако дијелио такви поглед на цркву и њене Богодароване установе. Тако Фирмилијан показујући на то, да је власт отпуштавати грјехове била преподана од Христа чрез дуновење једнијем апостолима, к томе додаје, да је та иста власт од Апостола била предана Епископима, коју су они насљедили при пријемственоме посвећењу. На овом мјесту он говори: „Јеретици који се одијеле од цркве Божије не могу никако имати власт да благодати, по томе, што је ова власт и благодат постављена у цркви, ће предају старјешине, који имају власт, кршћавати, метати руке и посвећавати. А јеретику не дозвољава се, како посвећавати и метати руке, тако ни кршћавати, нити свршавати ишта од онога, што је духовно, почем је он отуђен од духовне и благотворне светости“. У првоме случају није трудно увиђети, да се пријемствено предавање апостолске власти Епископима доводи у унутрашњу и непрекидну везу са самијем посвећењем; у другоме случају јерархично посвећење, заједно с крштењем и метањем рука, само по себи сматра се, као освећено и важно дјeиство, при сврша-

вању кога потребна је духовна и благотворна светиња, од које су отуђени јеретички незаконити свештеници, а коју има само црква у којој је сва власт и благодат, и у којој само предсједавајући старјенине имају власт, кршћавати, рукополагати и посвећавати.

Међу тијем вишеизложено учење о бићу тајне свештенства јасно је представљено и у самој пракси древно-црквеној, која за своју основу није имала што друго, него практику и распоред самијех апостола.

За потврђење овога служе нам одтуда произавше и такво значење добивше постојане установе у цркви, тако названа правила апостолска. Пређе свега из њих види се, да су сва јеретична лица: Епископи, Превзитери и Дјакони имали бити постављени, и збиља на самоме дјелу кроз рукоположење и били су постављени, не од буди кога другога него од Епископа, и то само од законитијех, т. ј. надлежнијех Епископа, који су оној цркви припадали. При овоме строго чувала се је та особитост, да су једнога Епископа имали рукоположити, не мање, него два или три Епископа. — Рукоположење Превзитера и Дјакона има право извршити један Епископ. Такви смисао имају прво и друго апостолско правило: „Епископа нека поставе, два или три Епископа; Превзитера, Дјакона и остале клирике нека поставља један Епископ.“ А такође друга половина 68 правила

гласи: „ако који Епископ или Превзитер, или Дјакон од кога ни буд другога прими друго рукоположење, такви нека буде извржен од свештеничкога чина; а тако исто и онај, који га је рукоположио, осим, ако би се достојерно освједочио, да је такви пређе од јеретика био рукоположен; јер онај, који је од јеретика крштен или рукоположен, неможе се признати за вјернога, ни за служитеља црквенога.“

А што се рукоположењу приписивало значење освећенога и тајанствено благодатнога дјеловања, то се од части види из 29. правила изведенога правила у којем се рукоположење добивени свештеници назива се свештеним — освећеним. По томе опет рукоположење упоређава се с крштењем и сматра се исто као и крштење за неповторително, и то управо усљед његовога особитога важнога значења. Ово још боље и правије постаје јасно из 29. правила, које се овако чита: „Ако који Епископ, или Превзитер, или Дјакон за новце буде рукоположен, нека буде извржен и он и онај, који га је поставио, и нека се од заједнице сасвијем одејече, као Симон Волх.“

Из поређења, какво се овдје чини, с једне стране међу онијема, који примају, и онијема, који за новце дају Епископство, Превзитерство и Дјаконство, а с друге стране опет међу Симоном Волхвом, који је као што је познато, увидјевши, да се кроз руко-

положење апостолско даје Дух Свети, хтио је и сам добити од Апостола такву власт за новце (Дъян. 8, 18—20), очигледно представља се, да се са свршавајућим се кроз рукоположење постављењем за Епископа, презвитера и Дјакона саједињавала и на постављенога низводила благодат Св. Духа.

Слични смисао садржи у себи и 76 правило, у коме се оно што се Епископу кроз постављење даје назива: „сопственошћу Божијом“, и које се чита овако: „Епископ нема право из наклоности према својима сродницима, на достојанство Епископства постављати, по својој вољи кога би хтио; јер није право, да чини наслеђство у Епископату, и да оно што је сопственошћу Божијом, као дар даје прелатским пристрастију. Не смеје се црква Божија постављати у право наслеђства. Ако би ко ово учинио, нека такво постављење буде без сваке важности, а и сами онај, који би то учинио нека буде казњен“.

У установама апостолским заједно с тијем, што се од Епископа захтјевало, да у вријеме рукоположења метне руке на постављајемога клирика, у исто вријеме у устима Његовима ставља се и молитва, која право и потпуно засвједочава, о тајинствено-благодатноме значењу хиротоније; јер Епископ, који рукоположење обавља, у овој молитви обраћајући се ка Господу сведржителу, који своје промишљење над црквом јавља у пријемству

пастира, дужан Га је молити о томе, да би Он погледао на постављајемога слугу Свога, и да би га испунио Духа благодати и непристрасне савјести, како би чистијем срцем управљао с људима, подобно ономе, као што је некад заповједавши Мојсеју, да изабере старјешине испунио их Духа Светога.

(Наставиће се.)

К Е М Т О

ЖИЗ ЖИВОТА СВ. АРСЕНИЈА. 1)

(Слободан пријевод из „Србљана“.)

Година и мјесто рођења овога великога црквеног човјека није познато, јер он већ у пуној снази своје унутрашње засвијетли нашем отачеству. Али је ово познато, да је био син младих жнијех родитеља и да је рођен у Сријему, у коме и до сада живе његови славни.

Овај велики божји, са довољом и наредбом Њ. Високопства Књаза **Николе I.** а ушљед молбе главара и народа из Бањана, Грахова, околине Нишићке и т. д., пренесен је свечано из манастира Ждробаника (Вјелопавлићка нахија) у манастир Косијерево (Дњи Бањани-Петровићи) на ријечи Требишњици 1884 год.

Сматрам се срећнијем што сам имао прилику бити у средини свештенства, војничтва и силнога осталог народа из разнијех пограничнијех крајева (до Херцеговине), који се бјеше слегао 6 септембра 1884 на сред равнијех Бањана, на име код „Штрбачке цркве“ храма св. великомуч. Георгија, да истога дана причека сировод, који је пратио светитеља Арсенија. Изванредна слика, која је у моменту, кад у 6 сати после подне тога дана први пут у животу своје виђех тако диван приказ, ђе се у средини војнички уређене војске, (које бјеше, чини ми се, 5—6 стотина), блиста њивот са св. моћима, оставила утисак, остаће у најјаснијем стању у души, односно у свијести мојој доживотно. Пред њивотом блисташе, под многијем заставама и крстовима, у два реда много свештенство, које бјеше обучено у дивно црквено одијело. Међу њима у средини, и ближе до њивота, иђаше на јуначкијем погачама, обучен у „сакос“ и с „митром“ на глави Високопреосвећени Господин Митрофан Ван, митрополит

Осејтивши св. Арсеније у себи неко тајно привлачење к духовноме подвизању (труду) и животу, па предпоставивши себи, да је далеко боље оно, што је вјечно, него оно, што је привремено; а божанствено, да је боље од онога, што је сујетно, завоље да у монашеском животу прође степене духовних савршенства, т. ј. јеванђелских врлина. Овога ради, испитавши унапријед своју нарав и приуговоривши себе са срдачном молитвом за службу Христу Богу, његовој цркви и народу своме, пође у манастир и ту се постриже за монаха. А када стиже до њега глас о св. Сави, првом архиепископу српскога народа, да он (св. Сава) крпатавањем и проповиједањем просвјећује српску земљу, да проповиједа вијернима покајање и опроштење гријехова, а сам, благодаћу с неба озарен, да свијетли сувише у добродјетелима: — похита к њему као на крилима, желећи много, да буде близу божијега престола, јер апостола, св. Саве, како би се наслађавао божанственог учења, које је као медене капље излазило из уста св. Арсенијех. Даље, како би се научио изјегавати све оно, што је земаљско, љуцко и пропадљиво (погрјешне жеље, гордељивост, властољубље, поношљивост, славољубље, завиест, и томе подобна), а небеско, непропадљиво и божанско — завољети.

И допавши у манастир Жичу, у мјесто апостолскога пријестола Савина, замоли некога од браства тога манастира, кога нађе ту, да извијести св. Саву о њему, кога великоимени светитељ прими љубавно. —

Св. Арсенију, који желео је божанственог учења, стече сам Господ учитеља; Арсенију, који тражаше духов-

Прногорски. — Ту се је цренофило, непрестано пјевајући и пушкама пуцајући, а ејутрадан 7 септ. стигла је свечана парада у лијени манастир Косијерево.

Жао ми је што нигђе не читам опис те свечаности, а могуће је да није нико о томе ни писао!!! — Чудим се за што о томе не писа барем високопречасни госп. протођакон Радичевић, — ако није зблиа и писао!

Непад.

нога напона, отвори се широко поље, душевне радње, и млади ученик, св. Арсеније, не побоја се никаква труда, него се својевољно подвргне „блажом иг⁸“. И тако пролазаше степене развијености искушења путем безусловне послушности и покорности.

Св. Арсенија, који се овако труђаше дуже времена и тд с радошћу и напредовањем, не попуштајући у раду, постави св. Сава за „еклисијарха“ у цркви храму Вознесења Господњег. Получењем ове црквене службе бјеше занесен св. Арсеније, сматрајући у томе архипастиреку милост и очинску благонаклоност свога великога учитеља. За то он уложи двоструки труд и старање, молећи се тајно Христу Богу, који дава своју обилну благодат онима, који пред њиме срдачно признавају своју слабост, да би га умудрио и оснажио у дужности која му је повјерена, и да би га тако настављао духом својим светије; како би, без да икад послизи, не додужно се дугу, који је положен на њега. —

У његовом таковијех молитава, стечајући наду на св. Духа, започиње богоугодно и довршује богоугодно, св. Арсеније, све обвезе (дужности) еклисијарха за много година, приложивши к томе још и непорочан живот и смиреност као и цупу душу и срце врлина. —

Видјевши то и испитавши св. Сава, произведе га за игумана славне обитељи Жиче, повјеравајући му уједно како унутрашњу тако и спољашњу управу црквену. —

Ово се је догодило прије првога путовања св. Саве у Јерусалим на поклоњење св. мјестима, како не би ослабила добра управа светога дома (манастира) у његовом (Савином) осуству.

А кад се врати св. Сава из светијех мјеста и кад дође у своју обитељ, нађе све у доброј управи и у реду своме, што му веома угодно и милото бјеше.

А пошто сусједи Маџари, лакоими на отимање, туђијех земаља, честијем нападањима на српску област, отеше

помоћу оружја свога неки погранични дио српске земље, св. Сава, ако се и надаше, да ће нападања дивљих Маџара наскоро одбијена бити, и да ће се исти (Маџари), као незвани сусједи, повратити натраг у своју постојбину, — али ипак, жељећи предусретити оно, што би се могло догодити, заповиједи игуману Арсенију, да иде на југоисток (од српске области) те да у унутрашњијем предјелима државе нађе друго згодно мјесто, ће би се могла уредити српска архиепископија. А Арсеније, послушавши свога господара, као и свагда, оде онамо, ће бјеше послан, и разгледавши различна мјеста, изабра једно у предјелима Хвостанским, које се касније прозва „Мстохија“. И ту на подножју каменитијех пећина и стијена назначи, ће би имала бити саграђена саборна црква с догичнијем ћелијама. И, вративши се, каза св. Сави, да је нашао прилично мјесто, на коме заповиједи архиепископ Сави да се изгради да саборна црква у име св. пророкијех ап. Петра и Павла. Ова нова обитељ би прозвана „Пећ“ (Петли) због пећина и високијех стијена, које се уздижу са источне стране, и доби име „српске патријаршије“ у вријеме царовања Стефана Душана, цара српскога.

Међу тимјем проведе св. Сава много година обилазећи најприлежније основане српске епископије, које он сам основа (у предјелима тадашње српске области), поучавајући све од малог до великог. Уједно слављаше и хваљаше Бога, што дарова његовом отачаству архиепископа, по томе епископе, игумане, калуђере и највеће војводе; захвали Господу, што украси отачаствену српску земљу великијем саборнијем црквама, побожнијем манастирима и свијем добријем законима и уставима. А пошто не шћеде славе од људи, те за то намисли да напусти архиепископску власт па да по жељи својој дочека крај земаљског живота у туђој земљи. Ради овога, имајући намјеру, да и по други пут иде на поклоњење светијем мјестима, наименова и посвети себи за пријам-

ника св. Арсенија, кога у току дужега времена испита и позна као врло побожна човјека, који се у свему бојаше Бога, који заповиједи Божије чуваше и тачно испуњаваше, и који бјеше више него многи многијем врлинама украшен. И тако, св. Сава, сву своју власт даде св. Арсенију у манастиру Жичи уз свештенодјејство свију подручнијех епископа а у присуству самога краља Владислава, великаша и богаташа земаљскијех, и именована својим законитијем намјесником, с потпунијем правом архијерејскијем.

Св. Арсеније заслужује и овђе особиту похвалу за то, што се он много одрицаше примити то високо достојанство (т. ј. да буде српски архиепископ,) мислећи да је недостојан а уједно и немоћан да носи на себи бреме, с којим су веома велике и тежке дужности скопчане. Али и при томе носаше на себи знак истинитости, смирења и послушности. На поштом путу пошто св. Сава не хтје томе допустити, прими св. Арсеније управу на пријестолу архиепископије српске.

И тако на ово благовремено сврши оде св. Сава на далеки пут, а св. Арсеније оста да управља црквом Божијом и виноградом Господњим, који му би предан. Власт његова црквена којом се опасана, не бијаше никоме тешка, него блага и праведна. Доброчинства и дијељење милостиње не заборављаше, него се у свему томе владаше по примјеру узвишенога и блаженог предшаственика свога, светога Саве. Колико проповијеђу учаше, толико богоугоднијем животом ствараше и исправљаше. Добре обичаје увођаше и настојаше да се исти чувају, рђаве пак искорјењиваше добротом и истрајношћу. Грјешнике призиваше да се покају и поправе живот свој, учећи их сваком приликом добријем савјетима; мољаше се пак за оне, који се повраћаху с пута неваљалства. А оне, који бијажу заблуђели и склони срцем и умом својим науци странај (неваљалој), неправославној, поучаваше ријечима истине и

снажном храном јеванђелском, не дајући себи мира све докле, докле неби дошли к себи, да познају праву истину, е потпунијем убијењем. —

Св. Арсенију, који се тако труђаше у дјелању послова цркве живога Бога, стигоше посланици блаженога Саве из Трнова пријестолног града Бугарске државе, носећи собом писмо од светитеља Саве и дарове, намијењене црквама српскијем, а уједно јавише и жалосну вијест, да је св. Сава једва жив остао у поменутом граду. На скоро за тијем дође други гласник, који извијести о краткој болести па и смрти св. Саве, за којим плакаше и жаљаше сва српска земља. —

Гле, јавно испуни Бог жељу светитеља Саве, што он жељаше да у туђој земљи дочека свршетак свога земаљског живота!

А кад се наврши година дана од када се представи св. Сава у Трнову, дође високпреосвештени архиепископ Арсеније побожном и дјелатном краљу Владиславу, овако гласноше: „Иди нам лијепо ни поштено пред Богом ни људима, да оставиш ода ти је од Христа дарованог нам апостола и учитеља, који је поднио силне трудове и настојавања око свога народа; који је украсио српску земљу црквама и краљевством, архиепископима и епископима и свијем добријем законима и уставима православља: да његове св. моћи почивају изван предјела свога отачаства и пријестола. Молим те дакле, постарај се, да се његове моћи пренесу од онуда овамо у његово и наше отачаство.“

Ове ријечи св. Арсенија бише веома повољне краљу Владиславу, ушљед чега он писа два пута по својим људима своме тасту Асену, цару Бугарском, молећи од њега моћи свога стрица. На прво посланство одговори му цар: „Кад би тијело светитељево почивало овђе бесчасно и занемарено, то би ти имао разлога да га нишеш. А почем се његово св. тијело спокојно чува код нас, као што би и код вас, за што би дакле узнемиривали и светитеља и нас?“

А на други захтјев (у томе смислу) одговараше цар овако: „Кад је Богу било угодно да се св. престави код нас, који вјерујемо у Христа, ко сам ја да се противим вољи божијој и да потресам гроб и моћи светитеља, који пред смрт своју ништа није рекао о преносу његова тијела одавде тамо? Све друго дакле, што же, — лиш искати од мене, није ти забрањено; а што ми је немогуће дати, немсј ни тражити од мене. Јер ми таково шта забрањује и патријарх, и великаши као и сав град.“

Но краљ Владислав за то, не хотећи трпљети пријекора од својих људи, с једне стране, а с друге стране бојећи се и сам гњева божијега, кад би кости св. Саве остале и надаље у туђој земљи — прихвати се сам пута, водећи са собом мноштво великаша својих, епископа и игумана. А кад дође у Трново измоли од цара св. моћи светитеља. Па још бојећи се да цар не промијени мисао (да му ипак не забрани св. тијело), — као што и учини пошље тога — заповиједи људима, да хитро носе св. моћи своје у туђу земљу. Цар Асен покаје се што је дао св. тијело, али је то било касно, јер већ оно (св. тијело) бјеше донесено благовремено и срећно у Србију. Краљ Владислав, стигавши носиоце, радоваше се, што се његова и свега народа српскога жеља оствари.

А кад су били дошли с моћима близу српске земље, изишао је њима т. ј. св. моћима у сретанье свети Архиепископ Арсеније, заједно са многима другијем великашима српскијем који се сви достојно поклонилише им и цјеливаше их. По томе их одмах однесу свечано, цјевајући св. пјесме и псалме, и чињаху спровод до манастира Милешева,²⁾ кога је подигао

2) У м. Милешеву почивало је св. тијело његово (Савино) све до године 1595. Те године однесе га Синан-папа пошто огњем спржи манастир, на Врачар пред Биоград, и ту га спали. — Још и данас налази се у обновљеном м. Милешеву живот од проста дрвета прекривен црвеном чоком, у коме је тијело Савино почивало и ишта св. Сава.

краљ Владислав. Ту их у великој храмици. Вознесења Господњег положи у животу у красан гроб, који бијаше приурочио сам краљ Владислав.

Св. Арсеније, свршивши по правилу усмену незаборављенога добротвора и учитеља свога, поврати се у манастир Жичу. Али нешто годинама старости а нешто жалопћу за светитељем Савом ослаби, те предвиђе, да му се већ примакао час смртни, ради тога, док још бјеше у снази, постави мјесто себе за српског архиепископа Саву II. а за тимем у брзо, дугом тешком тјелесном болешћу изнурен, по што прими св. тајне, предаде у тишини свој дух Богу дана 28 октобра; а сахрањен би у Пећи у храму св. апостола Петра и Павла, након тридесетогодишњег управљања српском црквом.

Кроз молитве св. Арсенија удостоји нас Спаситељу Христе, да с мирном душом и чистом совјешћу уђемо у твоје царство славе. — Амѣн.

Превео: Пенад.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

О МНАСТИРУ

ВЕЛИКИ ПИПЕРСКОЈ¹⁾

О важности и значају наших манастира говорити сувишно би било, почем је свакоме познато да су они од свагда били како духовни расадници народње просвјете, тако и најва-

1) Бавећи се авачичијем послем у Пиперима ја сам први пут ову свету обитељ посјетио 14 септембра 1861 год., и дознао од очевидца старијех људи, да су у неколика пута гледали Светога Петра Господара Црногорскога у Велики Пиперској, ђе с крстом у руци помирује закрвљени народ, те је исте Пипере као благи и добри пастир на пут истине и хришћанске добродјетељи приводио. Он је бацао анатему — проклетство на свакога, који би први покушао поћи у непријатељске руке, а то све из Велије Пиперске; као што је и двије наредбе издао са „Зборне главице“ 17 новембра и 23 новемб. 1803 год. исто из овога манастира да се одржи мир и слога међу Пиперима. —

Ф. Радичевић.

тренија огњишта, гдје се сакупљаху главари и свештеници, који се борише за свету слободу и православну вјеру, која је српство после Косова сачувала, те се и данас морају код нашега народа поштовати манастири као највеће српске светиње.

Међу тијема народнијема светињама броји се и манастир *Велија Пиперска* гдје почивају свете моћи Игумана Пиперскога који је пети манастир сазидао.

Овај се манастир налази сјеверозападно од Спужа при једној високој страни у племену Пиперскоме, по врху Ратковићкијех стијена и испод брда Кљисовика и Кошутце, на једној малој равници по дну Копиља, која се зове „Госпођина главица“, те је на истој сазидао овај манастир. По предању говори се да је Свети Стефан бискуп из Жуче Нишичке из села Грчица коме су били родитељи врло економски отац Радоје а мати Аћима. Отац Радоје повео га је био у Морачки манастир да изучава црквене књиге, гдје се и у овом манастиру поведењем, постом и молитвом врло отликовао, да је опће уважење под ње манастирске братије задобио, те га у истој лаври Немањићевој постригу за монаха, а 1630 г. Пећки Митрополит Арсеније рукоположи га за јеромонаха истога манастира.

Почем владаху турска насиља од Колапинских турака, није могао као блага и смирена душа дуго у манастиру остати, већ потражи угодније мјесто ђе би могао свој свети и богоугодни живот проводити, те из истог манастира утече преко Ибрије, Мртвице, и Роваца, докле дође у мјесто Трмање те нађе једну велику пећину у Ровцима, ђе је седам година свој неспоснички живот проводио. По и овђе немогући се одржати од зликоваца, био је принуђен тражити своје ново склониште; да у посту и молитвама свој свети и богоугодни живот проводи, те се ријешити поћи низ високе Платије покрај ријеке Мораче у манастирић Дугу. На видећи да ни овђе нема опстанка: као служитељ Божи

пријеђе уз Морачу преко села Петровића, Стијене и дође у Пиперско село Црнице код доброга кнеза Ананија Далића. Дошавши међу ове побожне и добре људе, заиште им мало земље, да му дадну, гдје би могао направити себи Ђелију ради свога посничкога живота.

Главари му дадоше неку равницу, земљу тако звану „*Госпођину главицу*“ која припадале Црначкој породици Љумовића, и то на једном бријегу, који се звао „*Зборна главица*“. Игуман Стефан на овоме бријегу ограда себи малу ћелију и прквицу, а испод исте ћелије под великим бријегом нађе воду и ограда је зидом коју назове „*Госпођина вода*“ за то, што је исти храм посвећен био *светој Госпођи*, — *Успенију свете Богородице*.

Он се овдје бавио као Игуман ове свете обители, код кога је народ у гомилама посведневно долазио иштући од њега свету молитву и благослов; те је и два села Црнаца и Далиће и Црнице обслуживао, као њихов душестаратељ: па се је у дубокој својој старости у истој манастирској келији Игуман 1697 год. 20 маја престао.

— Посље седам година кад је његово тијело у земљи лежало 1704 године 27 децембра присније се Игуман Стефан једноме свештенику Спунском *Гојку Јакшићу* и попу *Ристу Возаревићу* из Подгорице, да их моли Игуман Стефан, да га више у земљи не држе; јер је његово тијело Бог помиловао; па да се на виђело изнесе ради помоћи вјернијех људих, који у Бога вјерују: те са главарима, свештеницима и народом пођоше на његову раку и отворише је и нађоше цјелокупно тијело Светога Стефана Игумана Пиперскога. Кад виђе народ Пиперски цјелокупно његово тијело, пренијеше га у истој цркви Ђелије Пиперске, и учине опћи завјет да ће сва села Пиперска сваке године давати прилоге — жртве по девет ошенице, а треће године сваки Пипер по једнога брва, да би се могао по један калуђер у манастиру издржавати; да гори вјечито кандило Свето

Стефану, и да се приносе свете молитве пред Ђивотом Светога Стефана. Овоме светома хришћанскоме позиву, одавали су се са највећом радошћу и сви Бјелопавлићи, као и Црничани и неки дио Зећана. И дан данашњи постоји завјетни обичај код свију пиперскијех села да дају по неки дио жита, као прилог Светома Стефану, које сваке године скупља настојатељ Ђелије Пиперске.

У ћелији Пиперској бива велика народња скупштина сваке године 8 септембра, те се и прилози доносе; али у много мањој количини него што се доносила при старим приложницима побожним Пиперима, који се на гомили сакупљаху у овој народњој задужбини.

Црква је озидана од тврдог отесаног камена у дужини 12 метара, а у ширини 7 метара са звоником доста просторним за три звона, на коме су стављени два помања звона, и са кубетом на средини цркве, коју је и грбм у више пута доста искварио; но која је прошле године са брижљивим старањем Преосвећеног Митрополита Мишића, у свему поправљена и уљепшана.

Иконостас је старински доста слаб и искварен, који се намјерава временом са новим замијенити. На десној страни иконостаса налази се Ђивот са светим моћима Светога Стефана, у љивоту којег, налази се следећи надпис: Сей святой Стефанъ биствъ отъ племена изъ Никшића села Жупе, родители его благочестивый и убогимъ милостивци, отцѣ ему Радоя именовъ, а мати Аѣима, преставися ++ д. Х. ч. 3 (1697) въ монастыре Дьеліе у Пипере близу села Црнаца, по љ Симеонъ иконописецъ рукою 1708 года.

Поред цркве и старе ћелије Игумана Стефана, озидана је велика кућа која путника сријета при улазку у авлију манастирску, гдје је и основна школа постојала до посљедњег рата 1876 године.

При истој манастирској кући која је за школу служила, налази се једна кухиња која служи за долазеће путнике који се по хришћанској дужности на огријев и ноћевање пуштају у вријеме хрђавих непогода; но и ово милоерђе манастирско све с дана у дан опада, да се само страни гост на гостопримство прима. Осим ове кухиње, налази се двокатна кућа која је прошле године су неколике собе оправљена и уређена, гдје се и магацини она Игумана цуни разноврне ђаковије налазе, које се има захвалити неуморноме и трудољубивоме оцу Доситију Кнежевићу, који је доста са својијем радом манастиру привриједно, што му на част служи. Одвојено од ове солидно израђене куће, налази се кула Игуманова, коју је он градио и планирао, до саме цркве привезана, у којој се налазе три помаје собе, и коју обично уступа отмијеноме госту, који ћелију Пиперску посјети.

Осим споменутих просторија, које су поправљене за прошле две године: морају се спомени и мањоге баште и воћњаци, које је на земљишту црквеном са јужне стране поразбијао Игуман Доситеј, и засадио разноврне воћке, да су на гласу особито *ћелијске јабукe и крушке* које се у приличној количини ради госта код Игумана наћи могу.

Осим тога Игуман је о своме трошку под сами манастир оградно „*Госпођину воду*“ која се међу најздравије воде у Црној Гори броји, која текући са извора, прелази многе манастирске баште, и наглава зграднице засађене са разном зелењу, те се вазда у манастиру наћи може што је за госта — путника потребито. Такођер овај манастир има своје млинове, који за неки дио године дају приличну помоћ, по који су доста неприступни из узрока што је пут к млиновима тврда узбрдица, а иде се к манастиру поред истих млинова од долине Бјелопавлићке, да једва путник и пјешки пријетни може, што би дужан био отац Игуман ову стрму узбрдицу

поправити, која неби много истрошила, док би се до регулисатог пута поравнала.

Около цијелог манастира налази се облата дубова шума, у којој се држати могу стада коза, оваца, и говеди, а такав је дивни очаравајући поглед, да сва равница Зетска и долина Бјелопавлићка остају под овим манастиром, као под балконом од велике палаче са којег се све виђети може.

Доиста један величанствени приказ љепоте, у коме се око човјечије са природом наслађавати може; а вода и ваздух такви су, да се је тешко љети раздвојити са овом светом Богомољом, која путника душевно и тјелесно кријени и наслађива.

Вриједно је споменути и оне старјешине калуђере овога манастира који су у најкритичнија времена сачували традицију Ћелије Пиперске а то су: Игман Стеван Отовић с Радеће, Доситије Божовић са Стијене, Михаило Петровић из Карловаца, Михајло Миличковић из Петровића, и Владимир Дугећ Доситеј Кнежевић из Грађана, који је као трудољубива пчелица доста овоме манастиру привриједно. —

Ф. Радичевић.

СТАРИХ Е.

Њешто о једној старој манастирској развалини близу манастира Дуге у Вијоче. 1)

На обади Мале ријеке и Мораче код њихова састава лежи једно врло лијепо поље. То се је поље у старе вријеме звало „*Дрешва*“; па кад је на то поље био подигнут манастир: тај манастир био је посвећен *Успенију Пресвете Богородице*, и од тада ово

1) Намјењено к чланку: „Владике зетске и црногорске (Види „Просвјету“ Свеака I. страна 14.); с основом на само народно казивање.

Уред.

пољнице добије друго име „*Госпобино поље*“ које се и данас тијем именом зове. Од истога тог пољница остао неки дијо, те није припадао томе манастиру; па тај остатак задржи своје старо име „Дретва“, које се и данас тијем именовом зове.

Покрај тога пољница диже се један врло лијепо врх, који се зове „Градац“, од прилике висок 200—250 метрова. Уз тај врх види се некаква грађевина, и то највише сухомеђом. Тудијен се налазе комади од земљаних судова.

За стару црквицу манастирску наш народ кажује, да је то грађевина *Немањина*; и за грађевине уз Градац кажују, да су то грађевине тога манастира.

Преко Мораче близу овога поља, зове се једно мјесто „Црквице“. Наш народ каже да је ту била велика грађевина од кућа и једна мала црквица. У тој грађевини кажују, да је стојало мноштво калуђера, **NACIONALNA** управом калуђера манастира **BIBLIOTEKA** на Дретви. Уз доњу **SRPSKI GORE** Малу ријеку, има једну пећину, а то су пећине оградене за стајање пржином и клаком. Наш народ кажује да су ту стојали испосници (монаси) тога манастира. У те пећине налазио сам комаде од земљаних судова; а пред пећином лијепе позиде и врата на пећини веома мала.

Кад је тај манастир на Дретви разорен, наш народ кажује да је непријатељ и најмањи комад камена сломео и бацио у воду Морачу и Малу ријеку, тек да не буде од њега спомена.

На неколико година послје пропасти овог манастира Кучанска нахија сложи се да огради један манастир, и да га огради у издаљеније и спретније мјесто, како би се боље сачували од непријатеља. Тако и буде. Дођу на стару развалину манастира на Дретви и преберу сваки комад камена, који је ваљао; и однесу га к Дуги, где су и земљу купили за грађење манастира. Ту подигну врло лијеп манастир; ограде неколико кућа и око свега манастира авлију. Тај ма-

настир буде посвећен исто *Успенију Пресвете Богородице*, као што је био и велики манастир на Дретви. — Овај манастир на Дугој врло је лијепо украшен како иконостасом тако и по зидовима. У народ је остала прича да је и овај манастир украшен по зидовима, као што је бијо украшен манастир Немањина на Дретви. — Манастир на Дугу има доста лијепе земље, а особито има доста горе; има доста црквених књига; има једну светињу, т. ј. св. руку и један врло лијеп крст; има једно старо велико и врло лијепо јеванђеље, у којему пише владика *Vasilija Petrović* својом руком овако: преосвященный савва і василиї божию милостию митрополити черногорские скендериские и приморские еие святое евангеліе і съ нимъ апостоль евангеліе поучение и два охтоиха и триода поетни і воскресни да и типикъ и велики требникъ и служебникъ и ермосаръ и дугу кнѣги скришкою на вакою службу и проченіе и канонъ воскресни всехъ чилом двадесеть коматахъ тие кнѣги одали новоучреждаемому манастиру подъ властию митрополити цетинские на сахранение тамошнему народу кучаномъ пиперомъ васооѣкъемъ и братоножићемъ цркви свито успенскою на дугу да ту сунци іеромонаси із нихъ все елднаго бога молет за здравіе и спасеніе ихъ імператорскога дома і фамилиі і за спасеніе преставелшагосе митрополита данила котори предначель осем трудить се и за спасеніе моего брата і господина савве последовавшего своему стрицу митрополиту данилу подобне и за мое окаѣство о снхъ трудившему се архiereю василию петровичу и ткоби котору оснхъ кнѣг о тое свитие цркве оимно или прода іли укра да будъ проклетъ и тркетъ от господа бога

и о всехъ святихъ и мати божиа да га порази душею и теломъ амин. . дате сис кнѣге врукѣ архимандриту димитрију рапковичу.

въ лѣто ++аѣне. феврала є. день махине —

рука архиереа василиа петровича

Приближежи

Павле Петровиѣ,
свештеник Косорски.

ЈОХИ ЊЕШТО

О ЊЕЖИМ НАР. ИЗРЕКАМА. 1)

У 50. бр. преклањскога „Јавора“ казао сам шта вели Вук: како се купе нар. изреке и пословице; доказао сам да ће и највјештији скупљач нар. умотворина, ма и најбољом пажњом, без икакве своје кривце, многе пословице или изреку рђаво истумачити; а сад ћу да још нешто проговорим о њеким нар. изрекама скупљеним у *Мехмед-бегом Капетаковићем*, Љубушким.

Од како сам се ишчаурио, опћим са нашим простим народом — сељаком, — од кога ће ме, по свој прилици, тек сама мотика раставити. Гледе на то, не би било никаква чуда, кад бих и у мало већој мјери познавао нашега сељака у његовим особинама, него ли сам то до данас постигао; тим мање, што ми је увијек највећа жеља и најсветија дужност била, да при свакоме своме раду pazим и биљежим у главноме све оно, што наш народ чини, говори, зна и т. д. Та ме је мисао до данас руководила, а надам се да ме не ће ни по данас напустити.

Купећи наше нар. умотворине, разумије се, дужност ми је скупљачка налагала, да, по могућности, прегледам и изашле радове наших скупљача те да њима пресијевам своје, како бих тиме могао боље одговорити своме пиву.

Пресијевајући тако своје радове, многу сам мноме забиљежеу пословицу и изреку нашао у Вука друкчије истумачену, те бих по ново за исту по народу распитивао: у ком је смислу већина употребљава, како бих сазнао њено право својство употребе. Па знате ли шта се догађало? Више пута морао сам да пристанем уз Вука, срдећи се на особу, од које бих дотичну пословицу или изреку убиљежио, пошто је иста у са свим другом и погрјешном смислу била употријебљена.

— Врло лијепо! То ти је била награда за труд...

— Добро, добро, али немојте тако хитати, да вам се не догоди као кадији с Ером, у оној нар. приповијци.

Уз то сам који пут наша у Вука друкчије истумачену, а моје је тумачење исте опет остало на своме мјесту. Но, јада још, докле је н. п. Вука из Црне Горе и из Босне и Херцеговине — знаћемо: или је погрјешно истумачена или је двојаког значења, — али како ћемо са онима, код којих се не каже одакле су?... Трудно је одговорити на ово питање.

Наравно, иста обје ове врсте изрека, са њиховим значењима у Вука и код нас, како ми се не би могло приговорити, да сам имао да исправљам Вука и да обарам оно, што је вјешта рука сазидала на чврсту темељу.

I. Вукове (с напоменом одакле су):

1) „*Ко хоће свагда лијепо, може на божић слијепо.* Ко хоће сваки дан лијепо да једе, може на божић не имати ништа. У Црној Гори“ — Код нас значи иста: Ко хоће сваки дан лијепо да се одијева, може на божић, или у опће, о благим данима и одрпан ходити; и обичније је: *Ко сваки дан лијепо, на божић слијепо.* Као што се види, у Црној Гори односи се иста на јело, док код нас на одијело. Да ли се пак и у Црној Гори може иста примијенити и на одјело или је искључива за једно од ово двоје, не знам; али знам, да ће се код нас са свим ријетко чути у оном смислу, као што је Вук истумачио, *па и та ријешкост*

1) Види 50. бр. „Јавора“ г. 1891. В. Р.

зависила би од особе, која не зна њеног правог значења; док као што је ја истумачих чује се чешће у народу.

2) *Пушио расло, махнито старало.* У Црној Гори Гледај: *Штао дикла навикла*. Ову задњу тумачи Вук овако: „Што човек у младости научи, оно једнако чини“... — По Вукову тумачењу обје горње изреке значе једно исто, док се код нас битно разликују својим значењима. Првом се карактеристична бизарна особа, безбрижна, која ни за што и ни за кога не хаје, т. ј. којој је све равно: којој је „море до кољена“ у сред Атлантика; док друга занета значи оно, што и Вук вели и *ништа нише*. Да је Вук подразумевао (за прву) и моје тумачење у горњем свом наводу, нема се чиме поткријепити, по што се нето не може нигдје ни из близа другој примијенити, и ако се у њему огледа: *што човек у младости научи, оно једнако чини*. Према томе, по Вукову тумачењу, горња би изрека приједила *за све*, што човек у младости научи и т. д., а опет не бисмо знали да се употребљава и у мноме наведеној прилици. Вуково је тумачење дакле погријешно, разумије се, узевши горњу изреку у нашем крају, с она код нас нема никаква ширег значења, од мноме наведеног.

3) *„У кам урло!* Као клетва. У Црној Гори“. — Из овога тумачења не можемо ништа стално закључити: гдје би, у каквој прилици и као у каквој клетви употребљивали горњу изреку. — Код нас се тако вели, уз то се покуца претима по камену, кад се спомене име какве кузине (епидемичне) болести. Је ли пак Вук подразумевао у дотичној клетви и куњење дотичне врсте болести — да их нестане, да се у кам стәне, — не знамо; али и ако је подразумевао, није нас својим тумачењем задовољно, по што се код нас та изрека употребљава у том једном случају, кога горње наведох. Како било да било, могло би бити да је и двојаког значења или, у најгорем случају, Вуково тумачење било би погријешено, што не би било никаква чуда

за онога, који је да би и десетину нар. пословица и изрека у свом животу убиљежио.

II. Вукове, (без напомене одакле су):

1) *„Бе је браће, шу је и дијела.* Више људи више урадити могу.“ — По Вукову тумачењу, горња би се изрека могла употребити у разним приликама; док код нас се тако каже једино ономе, што се чуди двоји браће, до које су без потребе дошла, боље, којима су животне прилике налагале да у заједници уживају своја добра. Горња изрека није код нас никаква метафора, најмање пак она, што је Вук спомиње; она управо значи оно, што и јесте сама собом, а вели се и: *Бе није браће, није ни дијела*, т. ј. кад немаш брата, немаш с ким ни дијелити своје имање, док ако га имаш, кад од мораш доћи с њиме до двоје. *„Запопићу ја тебе!* Избићу те и“ — управо, спопашћу те за које, за што чине владике кад попе и ђакове“. — Мени се чини, ако се не варам, да је многе и многе нар. изреке Вук не тумачио, по својој логици, ако је не од особе, која није знала њиховог правог својства употребе. Ваља да је тако и с овом постојно. *„Запопићу ја тебе“* не значи: *„Убићу те“* и т. д., него: *преварићу те, нанијећу ти штету* (али без икаквих физичких удараца) и т. д. Зато се обично и вели, кад неко некога превари, особито на трговини: *„запопио га је како ваља и требује!“*

3) *„Здраво ти глава!* Кад се казује за какву болест.“ — Код нас се тако каже ономе, који на нечији позив рече да не може доћи, или кад кога каква невоља допане, било болешћу или чиме другијем, тако му се рече као утјешна ријеч. Па и у Капетановића стоји: *„Да је здраво твоја глава* (рекне се кућном домаћину, када му ко у кући од млаћих умре).“

4) *„И Бог се именови зове.* Кад се ко срди што га зову именов.“ — До душе, ја вјерујем и са свим је просто, да је Вук чуо дотичну изреку при срдњи нечијој, што се тај (њего) спо-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURĐE
CRNOJEVIĆ

менуо именом без назива *господин* и т. д.; али она се код нас употребљава у са свим другој прилици; и то: кад когод спомене у опће чије име без назива *господин* и т. д., који би истоме припада, дода горњу изреку, па била и на крај свијета особа, коју је споменуо.

5) „*Не реци другом!*“ 2) Кад ко што зло прориче“. Такође ни за ову се не противим да је чуо Вук при прорицању каква зла, али се она код нас употребљава кад ко у опће нешто прориче, што изгледа на први мах да је немогуће да ће се збити, па било оно прорицање зла или добра.

6) „*Ни враг кости да ми тамо не донесе!*“ кад ко показује да у неком мјесту није рад живјети“. — Код нас се тијем означаје огромна дубина с каква врхунца, и значи: чудне висине! не дај, боже, да ми ни враг кости тамо однесе (а камо ли да се сам омакнем). Ваља да је тако и у Црној Гори, гдје се обично вели: „*Ни враг кости!*“ и гдје се јамачно замишља изостатак („да ми тамо не донесе“ или „тамо ми не однио“).

7) „*Није урокљив*“ (не ће му ништа бити)“. — Истина, „не ће му ништа бити“, али коме се каже „није урокљив“, ми не знамо из Вукова тумачења. „*Није урокљив*“, дакле, вели се за ружна човјека само; те тијем се хоће да каже, да му не ће нико завидјети љепоти, чиме би га — по нар. мишљењу — могао лако урећи.

8) „*Хвала ти мудрости!*“ Кад ко што лудо рече“. — Не само „кад ко што лудо рече“, него кад ко и најпаметније што рече, тако му одговори онај, кому не стоји у рачуну његов говор.

9) „*Честите ти нове очи!*“ Кад ко што не види“. — Овдје управ не може се разумјети шта је хтио Вук тијем да рече. „Честите (или *честито*)

2) Употребљива се још и у овом смислу „*Не реци другом*“, т. ј. . . не реци по други пут то што си рекао (обично уврједљиво), додајући: „Јер ће ти пренути мозак, или глава.“

Уред.

3) Код нас се каже и: Није од урока.

В. Р.

ти нове очи“ рече у шали онај, на коме неко примијети штогод ново од одјела, мислећи да је ствар од скора на се одјенуо, док је овај њу можда у ствари, већ и одавна носио.

10) „*И мене ће маши умријети, и ја ћу панаије јести.*“ Кад ко има корист од несреће или се поноси њоме“. — Код нас није тако. Код нас се прича, да је тако (само мјесто „панаије“ вели се „ориза“) рекло некакво дијете кад му нијесу дали да једе ориза на подушју некакве жене; а употребљава се искључиво као пријетња; т. ј. тако одговори онај, који заиште нешто од јела па му се не да.

III. Мехмед-бега Капетановића, Љубушког.

1) „*Глава у берберници а дупе у ашчици не може бити,* (бербер т. ј. бривач, берберница бријашница, ашчица т. ј. значи кухиња, ашчија т. ј. кухар; тим се хоће да каже, да у једном времену два посла радит се не могу)“. — У неколико је, за нову и црноумачена, али ипак треба јој још коментара, без кога би се, по горњем тумачењу, могла употријевити и ондје, гдје јој нема мјеста. — Горња изрека не значи: *не можеш у исто вријеме бривачи се и ружати*, него: *не можеш у исто вријеме задовољити берберина (бривача) и кухара*; а употребљава се искључиво у смислу, кад се хоће да се каже, да је трудно два противна елемента у борби у исто вријеме задовољити, а да се једноме не замјерим. Н. п. поможеш ли Петру, наљутио се Павле, и обрнуто. За потврду тога изнијећу један став из Вучковићева „*Роштва и слободи*“, гдје карактерише оног доба Босанце, који су обећавали народу, да ће му ово оно израдити код власти, а тамо не извршили свог обећања, бојећи се, да се тим истој не замјере. Ево тога става: „Па и у самој престоници босанској немамо људи који да ријеч рекну, па да при њој и остану, него час овако, час тако. Што но их има ријеч, као риба у води, оће да му је глава у берберници, а стражњица у

„ашчионици“ (I., 33), т. ј. хтјели би да се улагивају власти и народу.

2) „*Има још паса и шлем нашега куце*. (Т. ј. има и других рђавих и опаких људи, а није само они, који је као такав познат свакоме)“. — Ја мислим да је код ове изреке много обичније Вуково тумачење (у Вука: *Има паса и осим шарова*), које је и код нас (у нас: *Има паса и без кусова*) са свим на свом мјесту, а гласи: „кад се говори о неком човеку поименице, па ко помисли да се говори о каквоме његовом имењаку“.

3) „*Као од мајке рођен*. (Ово се каже ономе, који је чист и невин, т. ј. без икаква гријеха)“. — Код нас се не ће никада у том смислу употребити; код нас се иста употребљава *само* у смислу *гд — наг —* („као од мајке рођен“). 4)

4) „*Нек је од куће па макар од кучке*. (Нек је из племићке и славне породице, па макар да га је и кучка родила, јер племство идије у кучком већ по мушком породици)“. — Ова се употребљава код нас у другој прилици. Тако се код нас иста употребљава за *дјевојку*, и значи: нек је од поштена рода, од кољеновића, па да је и кучка окотила. Неки говоре мјесто „нека је“... и „зени се“..., што значи једно исто. Не противим се да се и у првом смислу употребљава у Босни и у Херцеговини, али ја мислим да то није право својство употребе горње изреке и да се она више употребљава код простог сељака у мноме наведеној прилици.

5) „*Није остала ни Буна ни Буница ни вражја г...а*. (Буна и Буница зову се два мала сеоца која се налазе у близини Благаја. С овим се каже, када кога траже свуда, па га не могу опет наћи)“. — Овдје имам да додам (гледе на употребу у Боци горње изреке): или кад њеко претреса шта ради овај онај, као што то обичавају код нас жене и бабе на састан-

цима, и значи: претресале су цијело село — о свакоме су се разговарале: како живи овај, шта ради онај и т. д.

Из горње наведеног закључујемо: кад не би било конзенвенције, могли бисмо многе и многе нар. изреке и пословице употребљавати и ондје, гдје им нема мјеста по народу; но тиме би се, по мом мишљењу, учињела највећа неправда таквим изрекама. Њих, дакле, треба за рана повраћати на своје мјесто, док не захвате маха, *е жељезо треба ковати док је вруће*.

Завршујући ово неколико примједба, изјављујем, да сам овим хтио да упознам само пошт. читаоце „*Просвјете*“ са значењима горњих изрека у нас, у Боци, док у вољи им стоји да их употребљавају по једном или другом тумачу — како се коме свиди да је умјестније — докле не будемо изишли о правом својству њихове употребе.

Упошљедку замолио бих кога пријатеља наше нар. књижевности у Црној Гори, да би пропитао опширније по народу, те нас извјестио о правом својству употребе оних трију из Црне Горе, шта од ње остале немамо кога питати, докле когод не потврди моје или Вуково тумачење, а може да ће тај „когод“ и с трећим значењем истијех на сриједу да изађе.

У Херцегову Новоме,
јануара 1893.

Вељко Радојевић.

НАРОДНО БЛАГО.

Народне причалице.

Продао је тебе за прославит мене.

Оно ти био један сирома; но тако је био сирома, да кад му је дошло крсно име, није имао су чим прославит свога свеца св. Николу.

Шта ће како ће, те он најмлађег сина однесе на пазар и продадне га те тако прослави свога свеца.

4) Употребљује се доста ова изрека и онако, како је уу Канетановић истомачио.

Од рука до рука, ово дијете дође те га сам цар купи; јер није има свога порода осим једну кћер.

Расло дијете расла и ђевојка и, најпосље царева се кћер заљуби за њега и рече оцу: „Или ћу њега или црну земљу“. Цар јој исприча намјеру, како он оће да је да једном везиру; но она зато ни бриге. Видећи цар да није куд камо он рече кћери: „Знаш што ће мо? Један брод даћемо овоме ђетићу, а један везиру; па нек иду за које вријеме да што зараде и, који више заради блага, ја ћу те њему дат“.

Царева кћер најпосље морала је пристат.

Везир и младић једанак су кренули; но пошто је везиру био нови, и брод и једра, а младићу стари распали, то везир једанак одједри а младић се поче лутат од краја до краја. Тумарајућ тако по мору стигне близу једне горе, ђе чује некакав глас, који га зове. „Ко си ти те ме зовеш? — упитаће младић.“ —

„Ја“. — И пред њим изађе стари чојек са сиједом брадом до паса па му прозбори даље: „...“

Младић пристае, и они крену; но брод једнако није мога да плови. Старац је видно на младића како му је тешко што његов брод неможе да иде, те узме свој штап који је носио, прекрети брод и благослови. Није прошло николико а брод је одио као најнови. „Видиш, — рече му старац, — све ће добро бит, само оћу да ми се закунеш, да ћеш ме све слушати што ти ја речем?“

Младић пристае и кад дођу близу једне вароши старац га пошље у варош да види како је тамо.

Ови кад се врати каже старцу како у граду све туже и наричу, јер је царева кћер на смрт. Кад то чује старац, он извади из ђепа једну бочицу с водом и дадне му је говорећи: „Ето ти та вода. Пођи код цареве кћери помажи је с том водом из три пута. Она ће одма оздравит и цар ће

ти дават блага избрила. Ти немој узет већ му реци нек ти напуни лађу пијеска“.

Пошто мало потраје ето ти младића с пуним бродом пијеска. Иде; ал невесео.

„Што ти је!.. Ти си невесео? — запита га старац. —

„Како што ми је? Везир је поша, да добије блага а ја куним пијесак“.

„Немисли ти кад ти ја кажем. Само ти мене слушај“. — Затим пођу даље до у други град.

И овђе га старац пошље да види.

Младић кад се врати каже старцу да се у град неможе улећ од миша који недаду чојеку ни јест, ако не би при себе има добар штап. „Ништа зато, — рече старац, — узми ти тога мачка и пођи у град. Кад сћенеш јести немој се брзати са штапом већ им пушти мачка. Ђе ћани ће виђет што ће мачка узети од миша, па ће ти дават ситно благо, но ти им немој друго ништа узет, само нек ти напуне лађу пијеска“.

Младић је и то послуша. Истина мало сћенеш кад пошто је био обећао да ће слушат, није има куд камо.

„Забога!, — рећиће младић, враћајући се из града са пуном лађом пијеска, коју су му дали грађани што им је оставио мачка, — везир је већ и дома а ми купимо пијесак по варошима!?!“

„Не мисли ти зато, — рече му старац, — ми ћемо се сад вратит; ја ћу остат на исто мјесто ђе си ме и наша, а ти ћеш поћ са пијеском код цара. Цар ће се зачудит кад види толико пијеска; ал’ ти се за то немој бринут већ се прекрети из три пут и тако ће се твој пијесак претворити у драго камење“.

Младић кад чује што му старац рече, он га упита: „...“

„Ја сам они, што продадоше тебе да прославе мене“.

Кад младић дође код цара, он учиње све ка што му је св. Никола река; и тако цар види, да је он

више блага донио те му дадне своју кћер.

После мало времена цар остара и умре а на мјесто њега сједне његов зет који доведе оца и матер и све своје да мирно проводе своје дане.

Ђевојка преварила трговца.

У једну варош био један трговац. Млад и не ожењен. Нека ђевојка из исте вароши, навадила му се, те би свакојег дана дошла да што потругује; и за чудо вазда кад би платила трговину, вазда би му од више цара дала.

Један пут рећи ће му ђевојка: „Јеси ли ти ожењен и били се ожењено?“

„Ожењен нијесам, — одврати јој трговац, — а нећу ни да се женим; јер видим да и у најбољу жену има сто врагова; а ја се недам тако лако преварити.“

„А би ли, бар цареву кћер узео, кад би ти је цар дао?“ упита га ђевојка.

„Хеј, цареву кћер! Е, још како; но ће та срећа?“

„Ништа зато, рече му ђевојка, ја то могу лако учинит, ал' само да ме послушаш. Кад поћеш код цара, да му иштеш кћер, цар ће ти испрва говорит да је она ћора, крива и без рука, но ти га немој слушат. „Хоћу је, — реци, — па била како му драго.“ — Он ће најпосље виђет да му се ти нећеш оканут, и, даће ти је.“

Трговцу се ово допане. Сутри дан лијепо се ођене и пође код цара да му иште ђевојку.

Цар га је испрва одвраћа и говорио му како је она ћора, крива и т. д., па најпосље кад види да се ови неда тако лако вратит; обећа му да ће му је дат.

После неколико трговац се ожењено; и тек кад му је жена уљегла у кућу, видео је, да га цар није преварио. Ђора, крива и без рука бјеше.

Сутри дан ето ђевојке опет да тргује па пошто виђе трговца да је сасвим сјетан — невесео запита га: „Зашто си тако сјетан?“

„Како зашто?... ти си ме утопила ти си ме удавила!“

„Ништа зато; ја и ако сам те утопила ја ти исто могу помоћ; ал' само признај да сам те преварила?“

„Признајем! и кумим те мичи ми ону кугу из куће.“

„Е, добро, — рече му ђевојка, — ти пођи код цигана; скупи неколицину нек узму бубње и свирале; и нек пођу пред царев двор. Кад почну свират цар ће их запитат. Кома то свирају; а ти их научи, да му одговоре: Како кома свирамо. Зар незнаш да си дао твоју кћер за нашим братом?...“

Трговац све учини како га је ђевојка научила. Кад су почели цигани свират пред царевим двором запитаће цар: „Кома ви то свирате!“ — „Како кома, честити царе? Зар не знаш, да си ти нашем брату дао своју кћер.“ — Кад цар то чује онда се томе па наљућен пошље да га по своју кћер говорећи: „Недам ја своју кћер за циганином па макар била још грђа но што је.“

Сутри дан је опет дошла ђевојка код цара. Цар види је ли онако, као што га је она научила; па пошто види да јест, пође кући задовољна што је могла трговца онако нагрдит.

Зец у гору нота на огањ.

Неки сирома сељак видећи своју жену да нема ни кошуље, рећиће јој: „валај жено пошто имам мало пара заиста поћићу у пазар и купићу ти кошуљу и још што.“

Жена се овесели, па пошто испрати домаћина затвори се у кућу, свуче са себе оно мало рутина и баци на огањ, па онако гола чекала је домаћина док дође.

У једно зло доба ето ти домаћина, закуца на врата и викне: „отвор жено врата.“

„Немогу гола сам, — рече ова, — но ако си ми купио кошуљу ти ми је протури проз пенџер.“

„Јес, но ја нијесам купио кошуљу, већ гуску.“

„Ништа зато, и ако је усека мене ће једнако оправит поса“.

Домаћин једно вријеме уљеже у кућу, кад ал жена гола. „Ђе мије кошуља?“ упита га жена.

„Нијесам је купио“.

Ето то је „зец у гору а кога на огањ“.

Илија Златичанин.

Загонетке.

(Из Зубаца.)

36) Скројих једне гаће од триста и три лакта, и те су ми мале и уске и ништа ми не ваљају (*перје на кокош*)

37) Трупица на трупицу, а шушањ на шушањ; (*мула*.)

38) Западе ми во у дубоки до, нико ми га неможе извадити до једни Бог; (*свијес*.)

39) Ирвали пирвали кроз туреку погавицу; (*ножице*.)

40) Утоварих товариде те ругаљем у тринцу (*појатар*) сва уљеже реп не мога (*ожица*.)

41) Очи прчи, носе крчи, вели бака бака; (*жаба*.)

42) Миш магарца у зубе носи; (*кључ и скртва*.)

43) По дневи меса ије, а у вече узго гледа; (*оспењ отикача*.)

44) Имам десет голубова, а једно ми јаје несу; (*овце*.)

45) Тић поје порлопући, црвица му мрве носи; (*поп*.)

46) Двије греде цуне бијелијех голубова; (*зуби*.)

47) Два старца се око огња пљују; (*лончеви*.)

48) Узго иде, низдо гледа, низдо иде узго гледа; (*козји рогови*.)

49) У једну ми је боцу вино и ракија, а не састају се; (*јаје, жуманце и бноце*.)

50) Одрта кобила низ поље тече; (*ријека*.)

51) Пуна јама јада; (*пушка*.)

52) Кроз воду иде воде не пије; (*потковица*.)

53) Човјек иде стијеном, опасан је стријелом; (*пушка*.)

54) Што незнаш мене питаш; (*сахаш*.)

55) Кроз траву иде, а не пасе; (*потковица*.)

56) У коња расло, у жене играло; (*свишо*.)

57) Преко воде иде воде не пије; (*звоно*.)

58) Веће од свачеса, а мање од свачеса; (*сунце*.)

59) Једно цријево низ небо висел; (*вериге*.)

60) Стари отац кукуљат, лијеп син чељбин, стара мајка кадиџикна; (?... Уред) (*лоза, гроздови, пера*.)

61) Перулија патка пера су јој глатка, перулија патак пера су јој лакат; (*шигањ и риба кад се прига*.)

62) Сви царићи у црвено, а царица у зелено; (*штак*.)

63) Црвен дука шета покрај лука; (*штак*.)

64) Бокот кука кукаљем куку не убо бога, све поље позоба, још да ми бо зоба; (*ери*.)

65) Мину муса преко веленбуса не остави лука ни купуса; (*мраз*.)

66) Црвено, писано, руком не пишано; (*орган*.)

67) Црвен јарац у литици вршити; (*језик*.)

68) Сал до сана одавден до Цариграда; (*потковице*.)

69) Ђићеро јаје на води спаше, вода га бијаше за то не хајаше; (*вапор*.)

70) Мртав живога носи; (*вапор*.)

71) У мало море огањ гори; (*мандило*.)

72) Једна чаша масла све му свијету баста; (*сунце*.)

73) Имам један хан насред поља законан; (*кошач*.)

74) У моје тете царице деветере канице; (*бачва*.)

75) Удара мељ (маљ) у камечки град, од туд дође мекли капетан; (*кресиво*.)

76) Које три ствари на свијет нема?... (*мозга у камен, млијек у шице, моста преко мора*.)

Ристо Поповић.

Народне изреке.

1. „Потрошио је више но сам чини.“ — Каже се за онога, који је много потрошио, па и без преше; а међу тим каква у племе припозната личност.

2. „Би манастир разурно.“ — Говори се за човјека, који троши, па било чије било, само Боже има ли.

3. „Од црне краве, да рече, да је млијеко бијело, не бих му вјеровало.“ — Каже се за каквог припозната лажљивца.

4. „Би потрошио Божју кишу.“ — Вели се за човјека, великог трошанцију.

5. „Себе мајко, себи кћерко.“ Тијем хоће да се докаже, да сваки треба своје да прими, да не тражи нитко старјешинство. Сваком своје.

6. „Немој се у њега уздати, колико у врбови клин.“ — Каже се за непостојана чојка — пријављивца.

7. „Би га предао ђаволу да чини вола.“ — Каже ко кад и за кога ко му много досади за чем.

8. „Дими му глава као вапор.“ — За пјана чојка.

9. „Не умије ни конац у иглу ућести.“ — Каже, која добра жена за ђевојку чију, чијом мајком у мрзав живи.

10. „Би понио испод трепавица.“ Каже се за каквог подмуклог — финог крадљивца.

11. „Не би дао ђаволу нож.“ Говори се за какву прекусану тврдицу. — (Сравни: Не би дао Богу штапа да убије ђавола.“ Уред.)

12. „Не зна ни кад је ситан.“ — Кад је говор о коме да изврши какви умјесни посао; а други познајући одговори: „а он за Бога не зна, ни кад је ситан.“

13. „Иде, као на липове тољаге.“ — Веле за човјека дугих нога, а који споро иде.

14. „Би га за пару објесно.“ — Говори се за чојка, за којег по сигур знаду, да нема новаца.

15. „Стоји му глава, као дивљи шипак.“ — Каже се за човјека ван редно мале главе.

16. „Жваће, ка да су му вилице сломјене.“ — Каже се за човјека, који одвећ споро једе.

17. „Брива и без воде.“ Каже се за човјека, који на фини начин умије човјеку, да преврне „копита.“ — (Сравни: Брије и без сапуна.“ Уред.)

18. „Пицигав.“ — Одвећ припознати тврдица; овај „не би: ђаволу нож да, да се закоље; јер ће му га окрвавити.“

19. „Би могао човјек са њим вас свијет опросити.“ — Каже се за гола човјека; а при том, који је јако раздрпан, као да су га вуци раскубли. — Дроњав.

20. „У што га видиш, у то га и пиши.“ — Говори се за човјека, који нема лукаства, који не дволичи но како говори и што, онако ће и бити. — Говори се и за човјека, који збиља ништа нема. Уред.)

Лука Јововић, учитељ.

Државне народне пјесме.
Др. Јововић (Филипа Ј. Ковачевића).

Соко најволи ђевојке.

Играло је дивно хоро,
Дивно хоро под Котором.

У хоро су све јунаци;
На јунаке мор-доламе,
За појасом златне пушке.
Више њих се соко вије;
Јунаци га замолише:

„Ој, соколе, сив соколе;
Пани доље међу коле,
Међу коле на јунаке,
На оружје позлаћено!...“
Све се соко више вије:
Неће доље међу коле. —

Играло је друго хоро,
Друго хоро под Котором:
У хоро су све невјесте;
На невјесте све мараме.
Више њих се соко вије;
Невјесте га замолише:
„Ој, соколе, сив соколе!
Пани доље међу коле,

Међу коле у невјесте!“
 Све се соко више вије:
 Некће доље међу коле. —
 Играло је треће хоро,
 Треће хоро под Котором:
 У хоро су све ђевојке:
 На ђевојке све јагдуке...
 Више њих се соко вије,
 Ђевојке га замолише:
 „Ој, соколе, сив соколе!
 Пани доље међу коле,
 Међу коле у ђевојке!...“
 Све се соко више вије;
 Докле паде међу коле,
 Међу коле у ђевојке. —
 Јунаци га укорише,
 Што не паде на јунаке,
 На јунаке на оружје;
 Невјесте га укорише,
 Што не паде на невјесте,
 На невјесте на мараме!... —
 Сад помози добар Боже!
 Огрија не сјајно сунце
 Од Цетиња поља равна,

Од Кнежева двора славна:
 Бог дарива Књазу Сина,
 Насљеднику брата мила,
 А Кнегињи пуна крила: —
 У Призрен им влада била!

Поскочица.

Полећело јато голубова,
 Тамо доље низ Брђане равне.
 Ту нађоше Брђанина Лаза,
 Ђе сијече перо од павуна;
 Не погађа перо од павуна,
 Но погађа по десници руди...
 „Брате Лазо! болили те рука?..“
 „Секо Јеко! не болиме рука;
 Но ме боли срце за ђевојку. —“
 „Брате Лазо! за коју ђевојку?..“
 „Секо Јеко, за Анђу ђевојку. —“
 „Брате Лазо! — вода је носила!..“
 „Секо Јеко! — мене је носила, —“
 „Брате Лазо! — огањ је горио!..“
 „Секо Јеко! — мене је горио. —“
 „Брате Лазо! — пушка је убила!..“
 „Секо Јеко! — тебе погодила! —“

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNEGORETARBE
 CRNOJEVIĆ

БИЈЕШКЕ ЦРКВЕНЕ.

Приложници црквама. — Насто-
 јатељ манастира *Бијеле* преподобни отац
Прокотије Врачар, као ревностни слу-
 житељ олтара Господњег, учинио је
 лијепе прилоге у своје рођено мјесто
 на *Безује* у *Пиви* и то:

Приложи једно звоно са свијема
 припадностима храму Светога оца
Николаја, такођер једне црквене са-
 суде, један крет са стопом на светој
 трапези од кинејског сребра, и црквене
 књиге за Богослужење.

Осим вишереченога, исти при-
 ложник преподобни отац *Врачар*,
 направио је о своме трошку и велику
 бистијерну (бунар за пијаћу воду) у
Безује у вриједности од 347 фиорина
 а. вр. те тако доби село благодат
 Божју и велику олакшицу.

Милан Зековић из *Тушине* у
Дробњацима, приложи својој парохи-

јалној цркви један већи крет од ки-
 нејског сребра.

Милица, супруга *Радоице Бошња-*
ка приложи једну кадионицу од кинеј-
 ског сребра за душу својега супруга
Радоице, цркви Светога Чудотворца
Николаја на *Безује* у *Пиви*.

Отаћина Борковићка преко сво-
 јега прокаратура *Дреке Недића*, на-
 бавила је црквене сасуде и неколико
 црквенијех књига храму светога *Јована*
Крстићелца у *Борковићима*.

Читуља. — Дне 31 јануара ов.
 г. преминуо је у *Подгорици* врли
 и презаслужни прота *Захарије Поповић*
 подгорички православни парох.
 Он је у вријеме турске владавине у
Зети много страдао од турака и бивао
 је више пута у погибелји свога живота
 ради своје велике ревности за прав.
 цркву и за свој српски народ. Умр'о
 је у својој 57 години, оплакан од

цијелога Зетскога народа и сахрањен у црну земљу са великом почашћу и народнијем саучешћем.

Из Католичке цркве у Црној Гори. — Већ је свакоме познато да је дана 19 марта по новом календару, славио у Риму велики папа Лав XIII. један између најзнаменитијих и најгенијалнијих сувременијех старца, као што су Глестон, Бисмарк, Пастер, Лесте и бискуп Спиросмајер — јубилеум свог педесетогодишњег бискуповања; и не само што је у Риму тај дан рјетком и превеликом славом просветкован: него је највелесјајније светкован свуда, гдје католици живе; па ћемо зато и ми забиљешкити кронаке ради, да и наша браћа католици у Црној Гори нијесу изостали иза других католика у споменутој слави. — „Глас Црногорца“ у свом овогодишњем Бр. 7, описао је потанко какова је слава била у нашој престолници; па донио је у истом броју још, како је то прослављено у Бару, столицу католичке Архиепископије ВУЦОТЕКА; а онда у наредном Бр. објавио још је донио из Уциња, како је и онамо просветкован био јубилеј св. Оца. —

Овдје заслужује да и ми њешто прибиљешкимо из свијех тих прослава. На Цетињу је први варошки управитељ г. Томаш Вукошић, скупио све ондје боравеће католике особито арбанасе у гостионицу Јована Голубовића, да их почасти разнијем пићем. Том приликом г. Томаш узме чашу у руку па поздрави присутне сљедећијем кратким, али језгровитим говором:

Далас Св. Отац папа Лав XIII слави педесетогодишњицу своје епископске свете службе на олтару св. католичке цркве. Њ. Височанство наш узвишени Господар, цијенећи високо велике услуге, које је овај Свети Великан учинио хришћанству, а поред ових и услуге, које је учинио лично Њему, нарочито што је дозволио да се у држави

Његовој, у римокатоличким црквама, служи св. литургија на словенском језику, благоволио ми је милостиво наредити, да скупа с вама испијем коју чашу у здравље Његове Светости. За то са свијем срцем дижем ову чашу и пијем у здравље великог Слављеника, молећи Бога, да га уздржи у крјешком здрављу до најдаљих граница љуцкога живота, на корист и славу великог хришћанства!

Оваква здравица изазвала је велико одушевљење у свијем присутнијем, те су они одговорили заноситом здравицом Његовом Височанству, нашему Њазу и Господару и свему Владичијему Дому. — Иза овога сав се је скуп упутио пред Височанствени Дрво те се дао у игре и пјевања; а кад је јуначки наш Господар на балконицама изишао, громко га онај скуп поздрави с усклицима „Живио!...“ а ми г. Јако Дрво изговори ову бесједу:

Ми Арбанаси римокатоличког закона имали смо једнога нашега Господара Скендербета, који је својијем јунаштвом прославио себе и свој народ у цијелом свијету, и то уз припомоћ Вашег претка, Господара Стефана Црнојевића. Сада ми стојимо под Високом десницом Вашег Височанства, која нас мудро води к напретку, да уживамо благодати мира и просвјете заједно са свијема просвећенијем народима. Преиспуњени благодарности и оданости Вашему Височанству за ово добро, што чините нама, ми шаљемо наше највредије молитве Богу, да Вам даде дуги и предуги вијек на славу Вама и Вашој високој фа-

милији у најдаљем потомству и на срећу народу, којему сте Господар и Отац! Живио, Живио, Живио!

По свршетку ове бесједе опет заоре укупна громовита клицања „Живио!...“ Пошто су се ови поздрави утишали, Његово Височанство Књаз Никола I. отврати скупу са ускликом: „Живио Св. Отац!“ — а присутни понове њему: „Живио Господар!...“

У Бару је такође светковина сјајно испала, гдје је окружни поглавар г. *Бенел-бег* (Турчин) са свијем војеним и грађанским чиновницима присуствовао сјајној служби божјој, коју је, (у отсуству пресвјетлога надбискупа *О. Ш. Милиновића*, који је био у Риму) свршио мјесни парох, опат *Мешод Радич*, и изговорио прекрасни говор сходан ономе дану. Посље службе пак, поглавар и сви остали, ишли су к споменутом пароху на честитање; те је том приликом наздравио *Ђевој Светости*.

Исто и у Уцињу свечаној служби; коју је свршио ондјешњи парох *О. Бонавентура*, г. управитељ приморске нахије војвода *Симо Поповић* са свима грађанским и војним чиновницима. Посље службе ишли су на честитање к вишепоменутом пароху, гдје је г. војвода *Симо* наздравио:

Његовом Височанству Господару, у чијој држави све вјероисповијести уживају најопширнија права и који је био тако великодушан, те је за своје поданике римокатолике успоставио барску арцибискупију. Наздравио је у исто вријеме и св. Оцу папи Лаву XIII., који подржава тако добре и пријатељске одношаје са нашим Господаром.

И ово нека служи свој нашој браћи; особито која се словенскијем именом слове, а католичке се цркве држе: како се у Црној гори поштује

вјера ма чија она била; а навластито вјера католичка, православној најближа другарица. Уложимо радити овако свиколици: па ће по нас више среће бити. —

КЊИЖЕВНОСТ. 1)

„Просвјети“ долазе у замјену слједећи листови и часописи:

I. Српски.

„Бачванин“, лист за просвјету, привреду, трговину и забаву. Излази у *Сомбору* недељом на цијелом табаку. Цијена годишња ван аустро-угарске 10 динара. Уредник: *Коста Георгијевић*.

„Босанско-Херцеговачки Источник“ Излази у мјесечним свескама у *Сарајеву* намјењен црквено-просвјетно-научно-педагошко-политичко-економско-правосл. свештенства. Цијена годишња 4 фор.; а ђацима и учитељима, који напријед плате за по цијене. Уредник: *Ђорђе Петровић*, професор и литер.

„Српски Јужњанин“ Излази у *Биограду* један пут на недељу. Цијена за стране земље 16 динара. Уредник: *Владислав Каћански*.

„Весник“ недељни лист за просвјету и привреду. Излази у *Панчеву*. Годишња цијена за иноземство 10 динара. Уредник: *Јован Поповић*.

„Весник српске цркве“, лист свештеничког удружења за хришћанску поуку и свештеничко усавршавање. Излази у *Биограду* у мјесечнијем свескама. Цијена му је за покрајине српске 6 фор. на год. Уредник: *Марко Петровић*, свештеник.

„Витез“, лист за српско витештво и привреду. Излази редовно два пута мјесечно под датом *Шабац*, *Биоград*, *Крагујевац*, *Ниш*, *Зајечар*. Цијена му је за стране земље 8 динара. Уредник: *Милош П. Куртковић*.

1) Књиге, које су нам стигле, објавићемо у идућој свески „Просвјете.“

„**Босанска Вила**,” лист за забаву, поуку и књижевност. Излази у Сарајеву три пута мјесечно. Цијена је за све крајеве 4 фор. на годину; а ђацима се даје за 3 фор. Уредник: *Никола Т. Кашиковић Сарајлија*.

„**Глас Црногорца**,” лист за политику и књижевност. Излази на Цетињу сваке суботе. Цијена у земљи 6 фор. на годину; а за иностранство 20 франакā. Уредник: *Др. Л. Томаковић*.

„**Гласник**,” за забаву и науку. Излази у Биограду сваког 10, 20 и 30 дана у мјесецу. Цијена је листу 12 динара. Уредник: *Професор М. Павловић*.

„**Гласник**,” православне далматинско-истријске Епархије. Излази у Задру у мјесечним свескама од једнога табака и 8-ни. Цијена му је за стране земље 6 франакā у злату. Уредник: *Стефан Кнежевић*.*)

„**Голуб**,” лист за политику и књижевност. Излази у Сомбору сваког 1 и 15 дана у мјесецу. Цијена му је за стране земље 5 динара. Уредник: *Стеван Гојковић*.

„**Dubrovnik**,” писан латиницом и ћирилицом, лист за политику односећу се на српске народо-политичне интересе. Излази у Дубровнику сваке сриједе. Цијена му је за Србију и Црну Гору ф. 5 на сву годину. Уредник: *Стево В. Врчевић*.

„**Домаћи лист**,” Излази у Сомбору сваког 1 и 16 дана у мјесецу. Вањска цијена 5 динара на сву годину а 3 динара на по године. Уредник: *Стеван Кољевић* учитељ.

„**Домаћица**,” орган женског друштва и његових подружина. Излази у Биограду један пут мјесечно. Цијена је 6 динара на годину. Уредник: *Арон Ничић*.

„**Женски свет**,” лист добротворних задруга Српкиња. Излази у Новом Саду сваког првог дана у месецу

на цијелом табуку. Цијена је вањска 2 и $\frac{1}{2}$ динара на годину. Уредник: *Аркадије Вараћанин*.

„**Јавор**,” лист за забаву, поуку и књижевност. Излази у Земуну два пута мјесечно. Власник му је *Змај-Јован Јовановић* а главни сарадник *Дан. А. Живаљевић*. Први број се отличује богатом и обилном садржином. Цијена му је за сву годину 5 фор. или 10 динара. Уредник: *Јован Карамит*.

„**Наставник**,” лист професорскога друштва. Излази у Биограду у двомјесечним свескама од 5—6 табака, а по потреби и више. Цијена им је за вањске претплатнике 10 динара или 5 фор. Уредник: *Момчило Иванкић* професор.

„**Наше доба**,” лист за политику, просвјету и привреду. Излази у Новом Саду два пута недељно сриједом и суботом. Цијена му је годишња за Црну Гору 12 фор. или 30 динара. Уредник: *Др. Стеван Павловић*.

„**Нови Васпитач**,” орган за просвјету и књижевност. Излази у Новом Саду у мјесечним свескама последњег дана сваког мјесеца. Вањска му је цијена 8 динара. Уредник: *Мита Нешковић*.

„**Просветни Гласник**,” службени лист министарства просвјете и црквених послова краљевине Србије. Излази у Биограду у великом формату и мјесечним свескама од 7 и више табака. Цијена му је ван Србије 15 динара (франакā) на годину. Уредник: *Стеван Предић*.

„**Ичелица**,” поучно-забавни лист за старо и младо. Излази у Новом Саду у мјесечним свескама. Цијена је за вањске 2 и $\frac{1}{2}$ динара на годину. Уредник: *Мита Нешковић* кр. жуп. надзорник у Беловару.

„**Ратник**,” лист за војне науке. Излази у Биограду сваког мјесеца у свескама од 6 до 8 табака. Цијена је за иностранство 24 динара. Уредник: *Јован Ашанацковић* в. д. начелника историјског одјелења.

*) Преставио се у првој половини јануара т. г. Лака му души земља! —

„Садашњост,“ недјељни лист за просвјету, привреду и забаву народу. Излази у Великој Кикинди. Цијена му је на год. 4 фор. Уредник: *Милан Пешровић*.

„Слобода,“ лист за политику, привреду и књижевност, (орган нишких радикала). Излази у Нишу сриједом, петком и недјељом. Цијена је за иноземство 10 фор. Уредник: *Ж. Радовановић*.

„Споменик,“ лист за забаву и поуку српској дјечи. Излази у Панчеву 20 дана сваког мјесеца. Цијена је за Црну Гору 1 фор. или две круне. Уредник: *Иван Маршиновић*.

„Српски глас,“ орган српске народне странке. Излази у Задру свакога четвртка, печатан ћирилицом и латиницом. Цијена за Црну Гору 8 фор. на годину. Уредник: *Сава Бјелановић*.

„Српски Сион“, недељни лист за црквено-просветне и друштвене потребе српске православне митрополије Карловачке. Излази у Новом Саду на великом табаку. Цијена му је 4 фор. на годину. Уређивају га: *Сретије Шакрак-Нинић* и *Сава Пешровић*.

„Стражилово“, излази у Новом Саду сваке недјеље на читавом табаку. Цијена му је за Црну Гору 14 динара за годину. Уредник: *Јован Грчић*.

„Тежак“, илустровани орган српског пољодјелског друштва. Излази недјељно у Биограду. Цијена је за иностранство 10 франака или 5 фор. на годину. Уредник: *Душан М. Спасић*.

„Тимок“, дневни лист за свакога с мјесечним забавним додатком. Цијена му је за стране земље 36 динара на годину. Уредник: *Петр Тодоровић*.

„Учитељ“, педагошко-књижевни лист, орган учитељског удружења. Излази у Биограду један пут на мјесец у свескама од 5 до 6 табакá. Цијена му је ван Србије 10 франака, или 5 фор. Уредник: *Д. Ј. Пушмиковић*, учитељ у Биограду.

„Школски лист“, излази у Сомбору један пут у мјесецу. Цијена му

је за иностране 4 динара на годину. Уредник: *Никола Ђ. Вукићевић*.

II. Хрвацки.

„Dom i svijet, ilustrovani list.“ Излази у Загребу „in foglio“ свакога 1 и 15 дана у мјесецу. Цијена му је 6 фор. на сву годину. Уредник: *Stjepan Kugli*.

„Književna smotra“. Излази у Загребу један пут свакога мјесеца на пол. арка. Цијена му је 1 фор. скупа с поштарином. Уредник: *Ivan Filipović*. Раздаје се скупа с „Napredkom“ и понаособ.

„Ličnički viestnik“, organ zbora ličničkoga kraljevina Hrvatske i Slavonije. Излази у Загребу један пут на мјесец на једном или подруг великога арка. Цијена му је за нечланове 6 фор. на годину. Уредник: *Profesor Dr. A. I. ...*

„Matica“, časopis za učitelje, izdavači su prijatelje mladeži. Glasilo „...“ koga petagogijsko-književno-... zbora; „Saveza hrvat. učiteljskih ...“ Излази у Загребу сваког 1, 10 и 20 дана у мјесецу на два табакá у 5 нп. Цијена му је за стране државе 5 ф. и 50 новч. на годину. Уредник: *Milan Kobali*.

„Narod“. Политични лист. Излази у Сплиту уторком и петком, а годишња му је цијена за државе поштарског савеза 12 фор. на годину. Уредник: *Ivan Velat*.

„Obzor“. Излази у Загребу сваки дан осим недјеље и благдана на цијелом арку. Цијена му је на четврт године с поштом у иноземство 5 фор. и 50 новч. Уредник: *Vilim pl. Derstka*.

„Škola“. List za učiteljstvo i prijatelje školstva. Излази у Осејку првог сваког мјесеца. Цијена му је за иноземство 2 фор. и 3 новч. на годину. Уредник: *Marijan Vuković*.

„Trn“. List za šalu i satiru. Излази у Загребу са илустрацијама на цијелом арку. Запада на годину 5 фор. Уредник: *Višimir Zima*.

„Vienac“, zabavi i pouci. Излази у Загребу сваке суботе на два арка.

Цијена му је годишња 7 фор. Уредник: J. Pasarić.

„**Viestnik hrvatskog arkeologiĉkog društva.**“ Излази у Загребу свака три мјесеца. Цијена му је за иноземство 10 франака на годину. Уредник: S. Ljubić.

„**Zvekan**“ humoristiĉki list. Прекрасно је илустриран и излази у Загребу сваког 1 и 15 дана у мјесецу у једном арку. Цијена му је годишња 4 фор. Шље се уз „Dom i sviet“ и на по-се. Уредник: Jovan Lepušić.

III. Словенски.

„**Ljubljanski Zvon.**“ Leposloven in znanstven list. Излази у Љубљани свакога мјесеца у свескама од 4 табака. Цијена му је за све неаустријанске земље по 5 фор. и 60 нов. на годину. Уредник: Dr. Jovan Tavĉar.

IV. Руски

„**Вѣра и Разумъ**“ журналоуъ богословско-философскѣ. Излази у Паркову у одјелитимъ мјесецима по два пута на мјесец. Цијена му је за годину 12 рубаља с поштом. Редактор: Ректоръ Харьковској Духовној Семинарији Протојереј *Јоаннъ Крашноровъ*.

„**Душеполезное чтеніе**“ . Излази у Москви свакога мјесеца у свескама, које за читаву годину изнесе преко 125 печатанихъ табака. Цијена је за границу 5 рубаља. Уредник: Професоръ прот. Дим. Оеод. Касицынъ.

„**Журналъ министерства народнаго просвѣщенія**“ . Званични орган. Излази у С. Петербургу. у 12 дебелихъ свезака, које се могу добити за 6 рубаља на годину. Редактор: В. Василевскій

„**Труди Кіевской Духовной Академіи** . Излази у Кіеву мјесечно у дебелимъ свескама. Годишња цијена 7 рубаља. Редактор: Професор В. Пѣвницкій.

„**Христіанское чтеніе** . Излази у С. Петербургу у дебелимъ свескама, а издаје га Санктпетербурская Духовная Академія. Цијена му

је 7 рубаља. Овај је журнал прибавак к другому под насловом „Церковный Вѣстникъ“.

„**Церковныя Вѣдомости**“ , издаваема при Святѣишемъ Правительствующемъ Синодѣ съ Прибавленіемъ. Званични црковни лист. Излази у Петрограду у недѣљнијемъ свескама и у више табака. Претплата му је 3 рубаља на год.

V. Примамо још:

„**Гласник земаљског Музеја у Босни и Херцеговини**“ . Излази у Сарајеву у двомјесечним опсежнимъ књигама латиницом и кирилицом и с многијем илустрацијама. Годишња му је цијена с поштарином 2 фор; а свака поједина књига запада 80 новч. Уредник *Коста Херман* владин сарајевски. Књига је сваке препоруке достојна.

„**Chicago**“ . (Чикаго у Америци), издаје удруженијех Хрвата и Срба. Излази у истоименом граду Chicago. Излази два пута на неђељу, а запада била је и за Јевропу са поштарином. Цијена је само латиницом.

„**Napredak**“ . List za politiku i književnost. И овај лист заступа удружене Србе и Хрвате; а излази у Hobskenу N. J. само латиницом свакога понедѣљника. Цијена му је за Јевропу 3 шелина и 50 пенг. за сву годину. Уредник: Juraj Skrivanić.

РАЗНЕ БИЉЕШКЕ.

Књижевна слава **Јарослава Врхлицкога** (иначе **Емила Фриде**) у Прагу, (рођ. 1853—1893.) —

О тој слави налазимо ове врло занимиве податке у овогодишњем листу „Наше доба“ бр. 13.

Чешки пјесник **Јарослав Врхлицки**, по правом имену **Емил Фрида**, познат и српском свијету из српског пријевода више његових ѹмотора, навршио је 4. о. м. 40 година живота; а у Прагу су тај дан прославили са необичном свечаношћу. Сви чешки

листови славили су ових дана Врхлицкога као особити појав не само у чешкој књижевности већ у цијелој јевропској литератури, јер што је другима суђено, да славе на крају свога вијека, он је славио на висини своје радње. Плодовитошћу свога рада, својом разноврсношћу, својим пјесничким полетом и идеалним правцем наткрилио је све савремене пјеснике; јер је до сада на свијет издао 41 књигу изврених пјесмотвора лирских, епских, драматских, белетристичких, литерарно-естетских, — и велики број пријевода најодличнијих пјесника француских, талијанских, шпањолских, енглеских, њемачких, и т. д.

Слава Врхлицкова трајала је три дана. Узастопце играла се у чешком народном позоришту његова трилогија „*Hippodameia*“, којој је *Зденко Фибих* написао красну мелодраматску музику.

За тим је слава, национална небројене честитке и дарове од уметника, књижевника и пријатеља. Најпосље га је опоштио председник академије *Хлавка* великом гозбом, на коју је позвао све академичаре. Проф. *Дурдик* наздравио му је том пригодом. Пре много година он га је у лондонском „*Атенеуму*“ прогласио једним од првих пјесника нашег доба. Он је признат у цијелом свијету и у свима језицима пјева се његова слава.

Врхлицки је осим пјесама у збиркама („*Из дубина*“, „*Симфонија*“, „*На путу у Елдорадо*“ и т. д.) написао више трагедија и других драматских умотвора („*Одисејева смрт*“, „*Дихомира*“, „*Твардовски*“) и веселу глуму. „*У Диогонову бирету*“. Осим других пријевода са талијанског и француског превео је на чешки и *Дантову комедију* „*Divina Comedia*“. Његова је пјесма још старинска и романтичка, колебајући се између старог и новог доба. „*Твардовски*“ му је одјек *Гетовог Фауста* али му по облику претеже лирска страна, задахнута Бајроновим духом. Поред јаког пјесничког дара мисли су му обилате, кадшто ради своје претоварено-

сти и силне млађане маште и нејасне. Описивање му је необично лијепо, језик живахан и умљат.

Слава Јарославу Врхлицком! (И ми му свесрдно кличемо, као брату Славјану „Слава!...“ Уред.)

Дарови у новцу, који су Његовој Светости папи Лаву XIII. поводом његова јубилеја дослеп стигнули: Аустрија му је послала 100.000 фор; а кесар бечки 100.000 фор. Од прашког Арцибискупа примио је такођер 100.000 фор; од угарског примаса 250.000 фор; од аустријског католичког епископа 300.000 фор.; од ческе аристократије до 500.000 фор., и од богатијех породица, понова, манастира, разнијех друштва и т. д. 1.500.000. — Америчке републике, изузевши сједињене Државе, послале су око 400.000 лира, од којијех сам Мехик 150.000. — Рачуна се да је овијех дарова вријело у папину благајницу преко 6.000.000 франака. — (Ово се зову дарови; а колико ће их још бити?... Уред.)

ДУРДИК — Све српске новине *Гласник*, *Губиљак*, *Тоша Јовановић*, редитеља и члана краљ. срп. позоришта у Београду, који је преминуо дне 6 фебруара ов. г. Покојник је био јако даровит у глумачкој вјештини. С почетка је вјешто одигравао љубавничке улоге тако да му није било премца; а касније се залио за карактернијем приказивањама особито у трагедији, у чему је такођер сјајно успјео. — И овоме свештенику у храму српске Талије из дубока срца желимо лаку црну земљицу и вјечни помен! —

Љеба за свакога, овако се назива у Паризу једна најновија институција за милостињу. — Она је између најблагодатнијих, особито у зимње доба, кад закупи дувати и кијати, а сиромаш се затече празнорук. Свакога се дана од осме уре у јутру па до подне даје у овоме заводу хљеб сиротињи у броју од 1700—1800 душа. Уз комад крува, даје им се и по једна порција вруће кафе. Сиромаш врви из свакога Паризскога закутка у споменути завод.

Чим који стигне, одма је послужен, па нит се пита које ни откуда је;... гладни су, па то је доста. Само се једна цигла ствар од њих захтијева, да они поједу свој дио у заводу истом. — Ово је доиста лијепа и човјекољубна установа; и само Французи знаду до сличнијех добротворнијех замишљаја доћи и остварити их.

Чаша воде. — Њека жена из Аштора (Ashtord) у кнежини Кентској (Kent) примила је вијест, да је велико наследство стекла, у износу од 3.700,000 франака. Ту јој је своту опорукао један господин, којег она другчије не познаје, но само по томе, што му је отрагу неколико година донијела чашу воде, у тренутку, кад га бјеше снашла мала снага међу множином свијета на пољани пред Бушингамском палачом (Buckingham Palace) у Лондону. — Дивно и управ по начелу науке Христове.

Занимиво. — На свијету се говори до 3000 различитих језика (сигурно с наречијима) и Библија је већ преведена на 200 језика.

ОТПИСИ И ПОРУКЕ.

Господину хоци Карађ. у Бар. — Једно је поштовати нечију вјеру; а друго је ширити начела туђе вјере, и то у гласилу намјењену само користима своје властите вјере. Ми поштујемо вама ваше мухамеданство; али не можемо зато дати мјеста „Науци о Мухамедовој вјери“ у нашој „Просвјети“, која је само посвећена ширењу хришћанскијех начела. Кад би ви уређивали лист намјењен ширењу турске вјере: доиста ни ви не би сте могли примити у њ чланака о хришћанскијех догматима... Жао нам је, што вас немогосмо задовољити; али и пак држимо, да се зато нећете моћи увриједити: пошто би се ви само онда могли увријеђенијем цијенити, да ми будемо ваш чланак примили уз тада неопходну примјетбу, да га доносимо као њеки куриозум. Пишите нам о чему другому, или нам нешто важна преведите из персијанскога језика: ми ћемо вам са свим радо мјесто у нашој „Просвјети“ уступити. — Здраво нам будите!

Господи оној, које се тиче. — Најтеже је писати црквене проповједи за штампу; јер оне у томе случају морају одговарати сваком реторичком и диктичком правилу. У штампани све лакше пролази но проповјед непотпуна и несавршена. У цркви могу пролазити поуче-

ња, која су и без особита облика и без реторичкијех слика и кита; али штампа изискује у црквеној проповједи сваку тачност. Зато нека нам не замјери нико; ако му не објелоданимо какву посласлу нам проповјед црквену, коју рад више изложенијех узрока не бих могли штампати предати: пошто тијем не чувамо се ми сами од јавне замјерке, него чувамо још и више од замјерке и јавнога пријекора онога, чију би проповјед пропустили у јавност, а не би она за јавност као што треба уређена била.

Господину преваћачу прекоренијех књижица Преосвештенога „Висариона“ епископа московског у?... — Са свесрдном захвалношћу примили смо у два пута све четири прекрасно преведене књижице, и одма ћемо једну објелоданити у наредној свесци наше „Просвјете“. Немојте бити, барем до мога одлазка на Цетиње, које рад великијех снијегова, неће моћи бити пријед дојдућега мјја мејсеца; а онда, Боже здравља, ја ћу онамо поћи, и што год боље узмогнем уредити ћу посао с вашијем даљијем пријеводима. Бог ни вас у осталом веселио, и трудове ваше обилато благословио!

Господину Х. Језер. у Језера. — Рад од нас Светосавској слави касно нам је дошло ову свеску „Просвјете“; а за будућу да след прекасно било. Другог пута шаљите к нама своје и пазите да доноси овакве врсте, мора, што краћи бити: пошто је простор нашега листа доста ограничен.

Господину Ј. Станк. пароку у Нов. Св. Иван. — Кад већ примате нашу „Просвјету“, ви сте могли прочитати на задњој корици I-е свеске у „Књижевnome огласу“ ову тачку у којој се јасно вели: „Ново уредништво и отправништво не одговарају у никакве подужнице пређашњега уредништва и отправништва“; дакле ни нам дугујете потпуну превјилату. — Није ни онако скуп наш лист, па не жалите, што ћете за њ потрошити нешто више. Бог вам био у помоћи.

Господину Ш. Бал. у Пиву. — Примили смо, и употребићемо кад узбудемо могли; пошто имамо читаву гомилу „народнога блага“, које нам је доселен стигло од наше вриједне оmlадине. Живили!

Господину Љ. Жеж. Задар. — Ми смо само у слогу примили из оставштине пређашњега уредништва „Просвјете“ велеважни пријевод „Златоустових књига“; а рукописа нијесмо имали у рукама: па зато и не знамо је ли баш погрешка, што је казано у наставку књ. VI. — Што смо пак опаили да је наставак довршен, то је с тога, што смо тако и мислили, пошто је све оно доштампано, што смо имали. Међутим ни то не знамо, да ли намјерава вриједни г. Вучковић свој пријевод и у књижи објелоданити, што би доиста заслуживао. — (По жељи г. Вучковића његов пријевод креа кратко вријеме објелоданиће се у књижи. Управа државне штампарије.)